

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalářská práce

Barbora Terešková

Konec maurské Granady

The End of Maur's Granada

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny využití prameny a literaturu.

V Praze dne 12. 05. 2011

podpis

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Prof. PhDr. Josefu Opatrnému CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Stručný přehled historie nasrovského emirátu.....	7
3. Život v nasrovském emirátu.....	11
3.1. Město a složení obyvatelstva.....	11
3.1.1. Struktura Nasrovské společnosti.....	11
3.1.2. Jazyková situace.....	12
3.1.3. Náboženské menšiny.....	12
3.1.4. Shrnutí.....	15
3.2. Architektura a kultura.....	16
3.2.1. Zahrada, ráj na Zemi.....	16
3.2.2. Materiál.....	17
3.2.3. Dekorace.....	18
3.2.4. Alhambra a Generalife.....	19
3.2.5. Archetypy náboženské, civilní a vojenské.....	20
3.2.6. Sultáni stavitelé.....	20
3.2.7. Granada, dvůr plný umělců a vzdělanců.....	25
3.3. Ekonomika a politika.....	25
3.3.1.1. Zemědělství.....	25
3.3.1.2. Řemeslná, umělecká výroba.....	26
3.3.1.3. Zahraniční obchod.....	26
3.3.1.4. Měna a ceny.....	27
3.3.1.5. Daně.....	28
3.3.2. Politika.....	28
3.3.2.1. Politická struktura.....	28
3.3.2.2. Rozdělení moci.....	29
4. Válka o Granadu.....	31
4.1. Události předcházející válce.....	33
4.2. První fáze války.....	34
4.3. Zlomové období první fáze 1484 – 1487.....	35
4.4. Druhá fáze války (1448 – 1490) – poslední bitvy.....	36
4.5. Třetí fáze války (1490 – 1492).....	36
5. Dobyť Granady Katolickými Veličenstvy.....	38
5.1. Kapitulace, vítězové a poražení.....	38
5.2. Staří a noví obyvatelé Granady.....	39
6. Křesťanská Granada x maurská.....	41
6.1. Katolíčtí Králové.....	41
6.2. Z muslimské Granady na křesťanskou.....	41
6.3. Město a složení obyvatelstva.....	43
6.3.1. Srovnání.....	46
6.4. Ekonomika.....	47
6.4.1. Zemědělství.....	47
6.4.2. Vlastnictví půdy.....	48
6.4.3. Chov dobytka.....	48
6.4.4. Obchod.....	49

6.4.5. Hedvábí.....	49
6.4.6. Cukr.....	49
6.4.7. Vlna.....	50
6.4.8. Těžba.....	50
6.4.9. Srovnání.....	50
6.5. Politika za Katolických Králů.....	51
6.5.1. Městské uspořádání.....	51
6.5.2. Soudnictví.....	51
6.5.3. Srovnání.....	52
6.6. Architektura v Granadě za Katolických Veličenstev.....	52
6.6.1. Farnosti.....	53
6.6.2. Kláštery.....	54
6.6.3. Politika pohostinství a hojnosti.....	54
6.6.4. Srovnání.....	56
7. Závěr.....	57
8. Resumé.....	58
9. Bibliografie.....	64

1. Úvod

Tato práce se zabývá koncem maurské Granady, poslední arabskou dynastií vládoucí na Iberském poloostrově, jejím zánikem a přeměnou města Granady na metropoli pod křesťanskou nadvládou.

Zajímá mě historie Iberského poloostrova i dějiny španělské a arabské kultury. Můj roční studijní pobyt v multikulturní Granadě mi pomohl rozšířit znalosti a prohloubit zájem o téma mé bakalářské práce. Prolínání arabské a evropské kultury můžeme zde vidět na každé stavbě.

Existují publikace v českém jazyce o španělských dějinách, některé pojednávají i o Katolických Veličenstvech. Ale knihy o poslední fázi reconquisty, tedy o dobývání posledního arabského ostrůvku na Iberském poloostrově, najdeme jen sporadicky. Křesťansko-arabská část historie Španělska je podle mého názoru nejen velice zajímavá, poučná-mírový proces poslední fáze předání Granady, ale také velmi důležitá k pochopení následujícího chodu dějin. To jsou důvodné volby tématu „Konec maurské Granady“.

Velkou část použité literatury, z které jsem čerpala, tvoří právě španělská díla. Zásadní českou prací je pak kniha Jiřího Chalupy, *Stručná historie států Španělsko* [¹], se kterou konzultuji ustálené překlady některých španělských názvů, či pojmů [²] a kniha José Pijoana [³], *Dějiny umění*.

Práce si klade za cíl stručně vyložit dějiny Granady a s ní spjaté dynastie Nasr; od počátků této dynastie, od roku 1236, kdy na trůn nastoupil první emír, až po převzetí města Katolickými Veličenstvy; popsat politický a ekonomický systém, obyvatelstvo a architekturu. Srovnat změny, které v daných oblastech nastaly po převzetí města Granady Katolickými Veličenstvy.

[¹] CHALUPA, J. *Stručná historie států Španělsko*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-478-4.

[²] Např. pro sjednocení názvu pro arabského panovníka. Ve španělských dílech se různě objevuje emír, sultán, anebo také král.

[³] PIJOAN, J. *Dějiny umění. Díl IV*. Praha: Balios, 2000. ISBN 80 – 242 – 0216 – 6.

2. Stručný přehled historie Nasrvoského emirátu

Zbavením trůnu posledního umajovského kalifa Hisama III. v roce 1031, došlo k rozpadu Umajovského kalifátu jehož centrum byla Cordoba. Vzniklo několik nezávislých království – taifas. V jejich čele stáli nejen Arabové (Cordoba, Sevilla), ale i Berbeři (Malaga, Granada), ba dokonce i Slované (Almerie, Valencie). Nejdéle bránícím se územím pod arabskou nadvládou proti křesťanským nájezdům se stal Granadský emirát. Díky tomu se Granada zapsala do dějin kultury a umění.

Almohadská dynastie, založena kolem roku 1120 v severní Africe, dobyla celou severní Afriku a pak Andalusii. V roce 1170 Yusuf I. (1163-1184) napadl Iberii a přenesl vládu do Sevilly. V roce 1195 Al-Mansur, 'vítězný'(1184-1199), porazil Alfonsa VIII. Kastilského v bitvě u Alcosu.

Rozpadem almohadské nadvlády maurské Iberie (Al Andalus) vítězstvím Alfonse VIII. v bitvě u Las Navas de Tolosa (1212) nad Muhammadem III. Al Nasirem (1199-1214) skončil vliv Almohadské dynastie v maurské Iberii. Tyto události vyprovokovaly povstání drobných vůdců. Nejdůležitější byli dva Muhammad ibn Yusuf ibn Hud (Ibn Hud) a Muhammad ibn Yusuf ibn Nasr ibn al – Ahmar.

Zatímco Ibn Hud válčil proti Kastílii a ztratil ve válce Córdobu (1236), al – Ahmar byl prohlášen obyvateli Granady emírem. Tím začíná nasrovská dynastie. Po zavraždění Ibn Huda (1238) v Almerii al – Ahmar ovládl Granadu, Jaén, Baze, Guadix, Málaga a část Almerie. To byl základ Grandaského emirátu. Když Jaén obklíčili křesťané, začal al – Ahmar vyjednávat a Granada se stala vazalem kastilského krále s povinností platit vazalské daně a poskytnout vojáky.

Historie granadského emirátu začíná Al Ahmarem (červený – kvůli barvě vousů), prvním emírem a zakladatelem nasrovské dynastie – Muhammad Ibn Nasr (*1191 Arjona - †1273 Granada), (vládl 1236-1273).

Vzniku granadského emirátu z několika důvodů pomohl Ferdinand III. Leonský zvaný Svatý [⁴]

1. Osídlení tak rozlehlé a prakticky neznámé oblasti viděl jako problém
2. Nechtěl se každodenně potýkat se silným nepřítelem

Ferdinand III. uzavřel s Al – Ahmarem mírovou dohodu. Granada získala pomocníka v boji proti nepřítelům.

[⁴] Ferdinand III. Leonský*1199 - †1252, král Kastilie od 1217 a Leonu od 1230, 1231 obě království sjednotil a pomohl položit základ dnešního Španělska.

Klidné období mezi oběma stranami netrvalo moc dlouho. Ve městech, která Ferdinand III. dobyl, byla velká část muslimského obyvatelstva. Al – Ahmar z politických důvodů nemohl odmítnout žádost o pomoc muslimským bratřím z podmaněných měst. V roce 1264 podpořil povstání proti Kastilii. Emír Al – Ahmar vyhrál nad Alfonsem X. Moudrým (syn Ferdinanda III.), ale Granada ztratila důležitého spojence - Kastilii.

V roce 1273 Al Ahmar umírá jako Muhammad I. Emírem se stává jeho syn Muhamad II. V roce 1274 podepisuje s Kastilií příměří. Alfonso X. dohodu nedodržel. Granadský emír požádal o pomoc tzv. *merenies* ^[5], vládnoucí rod v severní Africe po úpadku almohadské dynastie. Začíná doba charakteristická zásahem *merenies* do bitvy u Gibraltaru a počínající dynastickou krizí v Kastilii. Roku 1302 Muhammad II. umírá.

Muhammad III. al – Makhlu (tzn. sesazený- v roce 1309 abdikoval ve prospěch svého bratra), (* 1256 - †1310), (vládl 1302 – 1309). Pokračuje v politice otce. Bojuje proti Kastilii a udržuje přátelství s *Merenies*. V roce 1303 uzavře tříleté příměří s Ferdinandem IV. kastilským (1285-1312). Na základě toho Ferdinand IV. uzavírá mír s Jaimem II. Aragonským ^[6]. V roce 1306 se Muhammad III. zmocní Ceuty ovládanou *merenies*, která byla důležitým přístavem. *Merenies* vytvoří alianci s Aragonií a Kastilií proti Granadě.

Muhammad III. je v roce 1309 donucen abdikovat ve prospěch svého bratra Nasra (* 1287 - †1322), (vládl 1309 -1314). 21. července 1309 *merenies* s podporou Aragonu získávají zpět Ceutu. Po získání Ceuty se *merenies* vrátí na stranu Granady. Nasr také udržuje mír s Kastilií a za to platí vazalskou daň. Přítomnost *Mereníjské* dynastie způsobuje zlom ve vnitřní rovnováze granadského emirátu. Guvernér Málagy za podpory *Merenies* svrhne Nasra a dosadí na trůn nového emíra Isma'ila (*žil 1279 - †1325), (vládl 1314 – 1325).

Kastilie pod vedením Pedra de Castilla^[7] podnikne několik tažení proti emirátu. Isma'il reaguje v roce 1319 bitvou u La Vega de Granada, Křesťané utrpí těžkou porážku, což vyústí v příměří. Isma'il získává další území Bazu, Orce, Huéscar a nakonec Martos. Roku 1325 je Isma'il zabit a emírem se stává jeho syn Muhammad IV. (* 1315 - †1333), (1325 – 1333).

Muhammad IV. žádá *merenies* o pomoc a výměnou nabídne Gibraltar. V roce 1333 je zabit mladším bratrem Yusufem I. de Granada (* 1318 - †1354), (vládl 1332 – 1354). Yusuf I. je sedmým granadským emírem a uzavírá další čtyřleté příměří s Alfonsem XI. Po skončení příměří s podporou *merenies* se Yusuf I. utká s Kastilci v bitvě u Salada (1340). Tentokrát

^[5] *Merenies* dynastie, hlavní město Fes.

^[6] Jaime II. aragonský, valencijský a sicilský, hrabě barcelonský.

^[7] Bratr Ferdinanda IV., poručník Ferdinandova syna Alfonsa XI. nazývaný Spravedlivý *1311 - †1350.

dopadne bitva katastrofálně pro Granadu. Na počátku roku 1341 Alfonso XI. znovu zaútočí. Alfonso XI. přenesl bitvu na území Granadského emirátu a zabere Alcalá la Real, Priego a Benamejía. Následujícího roku v srpnu Alfonso XI. s pomocí Janovanů obklíč Algeciras, které padne v roce 1344. Merenieská dynastie se úplně zhroutila a Granada ztratila ne vždy dostačující, ale vždycky potřebnou pomoc vojsk ze severní Afriky. V roce 1349 zachvátil granadská i kastilská vojska mor. Alfonso XI. v roce 1350 umírá. Kastilie a Granada zůstali nepřátelé.

Vláda Yusufa I. je považována za dobu největšího rozkvětu Granadského emirátu. Nechává postavit palác *de Comares*, perlu arabské architektury. V roce 1349 je otevřena La Madraza – první andaluská univerzita. [⁸]

V roce 1354 je Yusuf I. zavražděn. Osmým emírem a jedním z neslavnějších se stává jeho syn nazývaný Muhammad V. (*1338 - †1391, vládl 1354 – 1359 a 1362 – 1391). Období vlády Muhammada V. je charakteristické krvavými spory uvnitř království. První období vlády je ve znamení míru s Kastilií a přátelstvím s králem Pedrem I. V roce 1359 Muhammada V. svrhne bratr Ismaíl II. a Muhammad V. prchne do Afriky. Ismaíl II. (*1339 - †1360, vládl srpen 1359 – 28. červen 1360) nahradí jeho švagr, Muhammada VI. (*1332 - †1362, vládl 1359 – 1361) a Ismaíl II. nechá zabít. Muhammad VI. je svržen z trůnu v roce 1361 Muhammadem V. za podpory kastilského krále Pedra I. Muhammad VI. je v Seville na příkaz Pedra I. zavražděn.

Politika Muhammada V. byla založena na přátelství s Kastilií, křesťany i s merenies v Maroku. Muhammad V. je považován za nejtolerantnějšího emíra z nasrovske dynastie. Za jeho vlády byla postavena největší část paláce Alhambra. Např. *Patio de los Leones*, které bylo charakteristické pro jeho vládu. 12 lvů mělo symbolizovat 12 řek v Izraeli. Byl to symbol jeho tolerance k jiným náboženstvím a jiným kulturám. Muhammad V. je nejznámějším emírem nasrovske dynastie.

Po jeho smrti se emírem stává jeho syn Yusuf II. Granadský (?? - † 1392, vládl 1391). Krátká vláda Yusufa II. je charakteristická mírem. Byl nakloněn vědám a umění. Umírá na následky otravy.

Muhammad VII. (*1370 - †1408, vládl 1392 – 1408) se dostává na trůn násilnou cestou – vraždou svého bratra Yusufa III. právoplatného následníka trůnu a podepisuje mír s Kastilií a Marokem. Neustále však porušuje příměří. Je poražen a požádá o příměří v roce 1408.

Další vývoj Granadského emirátu je ve znamení vzájemného porušování příměří

[⁸] Nejstarší univerzita na španělském území byla založena mezi roky 1208 – 1214.

s Kastilií a Aragonií a vnitřními rozbroji v emirátu. Granadský emirát byl pod neustálým tlakem křesťanských království zvenčí a dynastických rozporů zevnitř. Granadané již neměli žádné spojení.

Časy v emirátu se zlepšily nástupem na trůn emíra Mulay Hacéna v roce 1464 (vládl 1464 – 1485). Po dlouhé době je uvnitř emirátu klid, který umožňuje Granadánům ušetřovat křesťanům neustálé rány. Od roku 1464 až do roku 1482 však nebyl zaznamenán větší úspěch Granadánů. V roce 1471 byla dobyta markézem z Cádizu Cardela a Grazalema. Kastilie se začala připravovat na poslední “Desetiletou válku” proti granadskému emirátu, kterému od roku 1482, tedy začátek války, až po její konec 1491 vládl Muhammad XII. Tzv. Boabdil (*1459 Granada – † 1533 Féz) s přestávkou 1483 – 1485 (Abu – l – Hasan – tzv. „Alí Muley Hacén“ otec Boabdila) a 1485 – 1486 (Muhammad XIII. – tzv. „El Zagal“ (bratr Abu – l – Hasana a strýc Boabdila).

Celé dvě a půl století granadského emirátu jsou ve znamení bitev, aliancí různého typu a příměří.

Granadské království od začátku až po konec bylo stále ve válečném stavu.

Nutným koncem Granadského emirátu, posledního arabského území na Iberském poloostrově, bylo předání klíčů od Alhambry Boabdilem, posledním emírem, v lednu roku 1492 Katolickým Veličenstvům – Isabele Kastilské a Ferdinandu Aragonskému.

3. Život v nasrovském emirátu

3.1. Město a složení obyvatelstva

V první třetině XIII. století bylo obyvatelstvo tvořeno potomky Arabů ze Sýrie, dále potomky mozarabů = noví arabové, neboli křesťané, kteří přijali víru a zvyky arabů, židy, berbery a otroky. Na konci XIII. století se k nim přidali muslimové, kteří prchali před Reconquistou.

Muslimská povstání ve Valencii mezi roky 1275 – 1276 měla za následek hromadné stěhování muslimů na území nasrovského království. V roce 1325 Muhammad IV. uzavřel dohodu s aragonským králem Jaimem II., aby muslimové mohli emigrovat do Granadského emirátu.

Ve XIII. a XIV. století přišla na území emirátu nová vlna muslimů z Maroka, aby bojovali ve svaté válce proti křesťanům.

Počátkem XIV. století se začali mudéjarové žijící na území Kastilské koruny stěhovat do granadského emirátu.

Na počátku XV. století reconquista donutila muslimy z mnoha dobytých měst (např. Antequera, Gibraltar, Cambiles, Alhavar, Illora, Moclín, Montefrío) hledat azyl v Granadě.

Granadský arabista Luis Seco de Lucena [⁹] zjistil, že od konce XV. století se začínají vytrácet orientální jména a používají se jména typicky španělská.

3.1.1. Struktura nasrovské společnosti

Muslimští právníci se dohodli, že základním lidským právem člověka je jeho svoboda. Otroctví bylo pro ně něco jako výjimečný stav. A tak se tedy hispanomuslimská společnost může rozdělit na svobodné lidi a otroky. Středověká muslimská společnost je charakteristická tím, že se nedělí na vrstvy, přestože v klasickém islámu najdeme myšlenku na stratifikaci společnosti. Jedinou výjimkou byla šlechta, která tvořila speciální samostatnou vrstvu. Patřit ke šlechtě neslo s sebou mnoho privilegií. Šlechta většinou obývala hlavní město Granadu.

Kromě svobodných lidí, tedy granadskou společnost, tvořila i řada otroků obou pohlaví, bílých i černých. Otroci byli většinou „válečnou kořistí“ z řad křesťanů, které jejich rodiny nebyly schopny vykoupit. Někteří z nich pak dali přednost konvertování na islám a často se stávali osobní stráží granadského emíra.

[⁹] Citace v knize ARIÉ, R. *El reino nasrí de Granada (1232 – 1492)*. Madrid: Mapfre 1992, 128.

3.1.2. Jazyková situace

Již na počátku VIII. století se klasická arabština stala kulturním a úředním jazykem. Používala se pro úřední korespondenci, v poezii a v epištolách. Byl to jazyk, kterým se navzájem dorozumívali s příchozími z východu. Emilio García Gómez [¹⁰] konstatuje, že v al – Ándalus existovala až do XIII. století jakási triglosie. Vzdělaní lidé se vyjadřovali ve třech jazycích a to, klasickou arabštinou, arabským dialektem a „romance“. Tento poslední jazyk byl užíván v běžném životě a k dorozumívání se s dělníky a venkovany.

3.1.3. Náboženské menšiny

V ranadském království žili tzv. „Gentes de libro“ (أهل الكتاب, *Ahl al- Kitâb*), tedy lidé, kteří byli věřícími jiného monoteistického náboženství a kteří zasluhovali větší respekt než nevěřící. Hovoříme tedy o křesťanech a židech.

A) Křesťané

O křesťanech v granadském emirátu, máme hodně zmínek. Francisco Javier Simonet [¹¹] potvrzuje, že v granadském emirátu žili mozarabové (noví arabové = původní křesťané, kteří přešli na islám). Žili mezi el Campo del Príncipe až k věžím Bermejas. V roce 1249 napsal Isidro de las Cagigas [¹²], že mozarabská komunita v Granadě žila až do poloviny XIII. století. Andaluský kronikář Ibn al-Sayrafí [¹³], žijící ve XII. století, potvrzuje ve své kronice, že na konci XII. století v Andalusii byl jen malý počet křesťanů, kteří se věnovali zemědělství. Bylo jimi opovrhováno. Juan Martínez Ruiz [¹⁴] dokázal, že byly na granadském území kostely. Křesťanství nechalo stopy i v místopise. Například slovo Monachil (z latiny monasterium), nebo Aldeyr (křesťanský konvent, v arabštině dayr). Předpokládá se, že na vesnici a v horách se udržela mozarabská společnost až do XV. století.

1) Misionáři

[¹⁰] ARIÉ, op. Cit., 130

[¹¹] ARIÉ, op. Cit., 131

[¹²] ARIÉ, op. Cit., 132

[¹³] ARIÉ, op. Cit., 132

[¹⁴] ARIÉ, op. Cit., 132

Od XIII. století existují zprávy o tom, že se na území emirátu vyskytovali misionáři. Nebyli v granadském emirátu vítáni. Darío Cabanelas napsal o dvou františkánech, fráter Juan de Cetina a fráter Pedro de Dueñas, kteří se vydali v roce 1397 do Granady, aby tam kázali a šířili křesťanskou víru. Na rozkaz sultána Muhammada VII. byli souzeni a uvěznění.

2) Zajatci

Křesťané byli v granadském emirátu po celé dvě a půl století jeho existence zastoupeni hlavně zajatci, které muslimové získali na bitevních polích. Zajatci museli vykonávat těžkou práci, trpěli nedostatkem jídla a byli často trestáni. V noci spali buď spoutaní v rohu domu majitele, nebo byli zavíraní do kobek, které se nacházely v podzemních částech hradů, věží a hradeb. V Alhambře k těmto účelům sloužily Torre de la Vela a Torre del Homenaje. Byly rozděleny na cely, ve kterých zavírali dohromady až 26 osob. Přesný počet zajatců neznáme. Měnil se při každé nově uzavřené dohodě o příměří. Ale podle Jeronima Münzera bylo v Granadě za obléhání až sedm tisíc zajatců. Jaký byl osud zajatců? Aby získali svobodu, někteří křesťané konvertovali k islámu dobrovolně. Od XIII. století osobní gardu emíra tvořili právě tito odpadlíci od křesťanské víry. Další způsob získání ztracené svobody bylo vykoupení. Mezi křesťanskými a arabskými zeměmi se hojně obchodovalo s otroky. Ve smlouvách mezi Granadou a Aragonem v XIV. a XV. století vždy figurovaly klausule o výměně otroků. Křesťané věrni svému náboženství nebyli osvobožováni, ale museli být vykoupeni svými rodinami nebo přáteli.

3) Vykupitelé zajatců

V druhé polovině XIV. století organizovalo křesťanské království výpravy, které měly za úkol vykupovat zajatce v nasrovske Granadě. V roce 1462 dva křesťanští vyslanci zachránili v Granadě 186 zajatců. Vznikaly organizace na záchranu zajatců. Tím se křesťané inspirovali Araby, kteří měli instituci *alfaques* (*al-fakkák*, *dobří muži*). Byli to právníci, kteří se starali o vykupování zajatců. Křesťanští vykupitelé fungovali jako prostředníci mezi rodinami zajatců a jejich muslimskými vězniteli. Z počátku se vždy obě strany sešly na místě Fuente de la Higuera. Ti, co dorazili jako první, vztyčili bílou vlajku.

4) Křesťanští obchodníci

Přítomnost křesťanů byla v granadském emirátu udržována také obchodníky, i když jejich počet byl zanedbatelný. Křesťanští obchodníci se usazovali v hlavních přímořských městech, ve kterých byly celnice. V Almerii existovala celnice už na počátku XIII. století. Jednou z významných skupin obchodníků byli katalánští obchodníci, kteří se usídlili v Almerii už v první třetině XIII. století. V Granadě byla také zbudována celnice, kde křesťanští obchodníci platili clo. V mírové smlouvě z 10. března 1367 mezi Muhammadem V. a Pedrem IV. Aragonským (při které byl přítomen i marocký sultán Abú Farís), byl ustanoven volný obchod pro katalánské obchodníky na území granadského emirátu a v merenijském království (Maroko). Na začátku XV. století pronikli na trh valencijské obchodníky. Vybrali si Almerii za své sídelní město, a to z důvodu nadvlády italských obchodníků v Malaze. Obchodníci, kteří však nejvíce ovládli trh v granadském emirátu, byli Janované. V roce 1322 se usídlili v emirátu. Jejich moc byla obrovská. Nejznámější janovské rody byly Los Centurioni, Los Pallavicino a los Vivaldi.

B) Židé

Židé vždy tvořili velkou část andaluské společnosti od počátku muslimské přítomnosti. Osm generací andaluských židů těžilo z tolerance Umajovské dynastie. V Granadě v X. století dokonce byla židovská komunita tak početná, že arabští kronikáři Granadu nazývali židovskou Granadou. Nedochovalo se mnoho zpráv o židovské komunitě z XIII. a XIV. století. Jednou zmála dochovaných zpráv je, že ve velkých městech žili židé ve skupinkách odděleně od muslimské společnosti. Byli nuceni k zvláštnímu oblékání a k zvláštním daním. Do konce XIII. století islám nezakazoval židům nosit turban, pokud byl předepsané barvy. Od počátku XIV. byli židé v granadském emirátu nuceni k nošení žluté čapky místo turbanu a k nošení speciálního šálu zvaného *zunnár*. Od počátku XV. století granadský panovník Ismail I. nařídil židům nošení speciálního oblečení a speciálního znamení, které je bude odlišovat od muslimů. Výjimkou byla vláda Muhammada V., vnuka Ismaila I., který byl známý svou náboženskou tolerancí. Židé se za jeho vlády těšili velkému uznání a ochraně.

Židé obývali převážně hlavní město nasrovského království, Granadu, a pobřeží, ale také několik rodin žilo ve vnitrozemí. V Granadě se židé koncentrovali až do roku 1492, kdy Katoličtí Králové dobyli Granadu v centrální části čtvrti Antequeruela, mezi Puerta Real a věžemi Bermejas. Na příkaz Ferdinanda Aragonského se v Granadě zbourala židovská čtvrť, aby se na jejím místě mohla postavit nemocnice a kostel zasvěcený panně Marii. Někteří židé žili i v jiných částech Granady a to hlavně v Albayzínu.

Co se týče velikosti židovské populace, dochovala se některá data. V roce 1492 bylo v Granadě sto deset židovských rodin. Každá rodina měla v průměru pět osob. V Granadě tedy žilo okolo pěti set padesáti židovských obyvatel.

31. března 1492 Ferdinand a Isabela podepsali v již dobyté Alhambře edikt o vyhoštění, který dával židům na výběr stát se křesťanem nebo exil.

V říši tří náboženství byli židé známí svou znalostí mnoha cizích jazyků. Andaluští židé často zastávali pozice vyslanců a tlumočnicků. Obzvláště známými tlumočníky jsou pak dva z nich a to Boabdilovi tlumočníci Ysaque Perdoniel a jeho zeť Yuda.

Dalším významným povoláním, které zastávali židé, bylo lékařství. Za nasrovské dynastie byli židé velmi vážení lékaři a léčili samotné emíry. Měli u dvora velmi dobrou pověst. Jako nejznámějšího z nich můžeme uvést Isaaca Hámóna, doktor Abúl – Hasan 'Alího, který se těšil mezi muslimy velké prestiži.

Od XV. století židé v granadském království zastávali roli prostředníků mezi velkými obchodníky a populací. Například Janované židům prodávali své zboží.

3.1.4. Shrnutí

Ve městech a na venkově emirátu žila velmi početná a různorodá populace. Imigrační vlna se objevila hlavně v polovině XIII. století po povstání andaluských mudéjarů. Na začátku XIV. století Granada patřila mezi nejhustěji obydlená města poloostrova.

V roce 1311 vyslanci z Aragonu tvrdili papeži Clementu V., že Granada čítá kolem 200.000 obyvatel. Toto číslo bylo vysoce přehnané. Ve XIV. století se Granada rozkládala asi na 170 hektarech a její obyvatelstvo se odhadovalo na 50.000

Ve XIV. století došlo k velkému úbytku obyvatelstva jak na straně emirátu, tak na straně křesťanů z důvodu epidemie černého moru, který sužoval Evropu a roku 1348 pronikl přes katalánské pobřeží na Iberský poloostrov.

Černý mor dobyl hlavní město Almería, kde bylo až sedmdesát mrtvých denně. Ale nejen Almería byla postižena morem, neuniklo mu žádné z měst. Nejhorší to bylo

v chudinských čtvrtích.

V XV. století do Granady imigrovali muslimové z ostatních dobytých měst. V celém emirátu se odhadovalo, že žije asi na 300.000 obyvatel.

3.2. Architektura a kultura

Nasrovské nebo granadské umění, kterého Alhmabra a Generalife ^[15] jsou nejslavnějšími zástupci, představuje konečnou fázi vývoje hispanomuslimského umění, ve kterém se rozvíjí osobitost španělského islámu. Islámské umění, jako všechna ostatní, můžeme dobře pochopit jen pokud známe mentalitu společnosti a historické pozadí.

Nasrovské umění je typické tím, že architektura je úzce spjata s přírodou. Nasrovská architektura má průhledný a otevřený charakter, jak to můžeme vidět na některých palácích jako například el Partal (část Alhambry), který je spíše otevřené podloubí. Architektura má blízký vztah k přírodě a je s ní v neustálém kontaktu. Otevřená podloubí, pavilóny a věže-rozhledny jsou základními architektonickými elementy granadské architektury. Díky těmto prvkům je přechod od přírody k architektuře tak volný a dodává jí „křehký, průhledný“ náboj. Mezi stavbou a zahradou nikdy není jasná hranice. Architektura se otvírá a volně přechází v přírodu, tak se člověk dostává do kontaktu s přírodou a žije s ní v harmonii. Velmi důležitou roli hrála voda a vegetace. Klidná voda v nádržích na nádvořích Partal a Comares se dostává do pohybu v kanálech Generalife a svého vyvrcholení dosahuje v Palacio de los Leones, kde se mění v sochu. Vegetace se mění na sady, které těší smysly člověka svou krásou a vůní. Toto spojení mezi přírodou a architekturou vrcholí v Generalife. Připomíná ráj na zemi.

3.2.1. Zahrada, ráj na Zemi

Muslimové chápali ráj jako nekonečnou, trvalou zahradu. Tak je představován ve verších Koránu.

„Ty však, kdož uvěřili a dobré skutky konali, uvedeme do zahrad, pod nimiž řeky tekou, a tam, nesmrtelní, na věky budou mít manželky čisté; a uvedeme je do stínu hustého.“

Bez pochyby v této představě ráje nalezneme mentalitu beduína, který nacházel v oázách největší estetické potěšení díky vysokým stromům a palmám, které vytvářely chlad

^[15] Alhambra a Generalife jsou ve většině pramenů uváděny zvlášť. Viz. Gonzalo M. Borrás. La Alhambra y el Generalife. Madrid: Grupo Anaya, 2003.

ve svých stínech a voda přinášela svěžest. Přesně taková zahrada je popisována ve verši, který zdobí severní sloupořadí v Generalife.

Ale kromě tohoto typu zahrady islám vytvoří ještě jeden druh podle perské civilizace. Zahrady jsou rozděleny do čtyř částí dvěma na sebe kolmými kanály. V bodě, kde se protínají, stojí fontána, nebo pavilon, který symbolizuje „horu“, která je středem vesmíru. Tento typ je populární na východě a západě v období středověku až do doby, než ho nahradí renesanční italský typ zahrady.

3.2.2. Materiál

Nasrovské umění je známé svou křehkostí. Historik Prieto Vives mluví o „palácích stojících na čtyřech klaccích“. Nasrovská architektura vzhledem k západní, která je typická svou trvalostí, postavena na pevných základech, je charakterizována jako pomíjivá. Přesně vyjadřuje muslimské myšlení, že jediný, který přetrvá je Alláh.

Používání levných materiálů není žádnou novinkou v dlouhém procesu rozvoje hispanomuslimského umění. V XI. století, kdy v Cordóbě je známá Umajovská tradice, se obyčejné materiály – malta, cihly, sádra, keramika a dřevo – promění v používané prvky v andaluském umění. Architektura se dělila na dva proudy podle užití budoucí stavby. Na jedné straně najdeme architektonicky jednoduché a čistě účelové stavby, vojenské stavby (Alcazaba) nebo prostory lázní. Používají se opracované kvádrovité kameny. Tyto stavby mají velmi silné a pevné zdi. Jíl, který je používán ke stavbě, způsobuje charakteristicky červenou barvu (al-hambra, červená). Dále se používají cihly, hlavně při stavbě pilířů a oblouků.

Druhý směr je naprostým opakem prvního. Byl užíván hlavně na interiéry paláců a mešit. Podlahy, zdi a stropy jsou naprosto zakryty dekoracemi, jako například věž La Cautiva vystavěná Yúsufem I. Velmi dobře to vystihuje poeta Ibn al-Yayyab v jednom ze svých veršů:

„Je to palác, ve kterém je nádhera rozdělena /mezi stropem, podlahou a čtyřmi stěnami;/ štuk a obložení je zázrak/ tepané dřevo na stropěch jsou ještě mimořádnější.“ [16]

Podlahy jsou obvykle z mramoru nebo keramiky. Keramika pokrývá spodní část zdí. Vyniká technika „alicatado“ [17]. Vrchní část zdí bývá pokrytá sádrkou a vše bývá završeno impozantním dřevěným stropem nebo kopulemi zdobenými stalaktity ze sádry.

Oproti předchozímu almohadskému období je v této době navíc hojně užíván mramor, který se získával těžbou v Sierra de Filabres. Používal se na podlahy, rámy, skříňky, nádrže

[16] BORRÁS, G. M., *La Alhambra y el Generalife*. Madrid: Grupo Anaya, 2003, 42.

[17] Nařezané části, které jsou skládány k sobě.

a zvláště na sloupy, které dodávaly na neobyčejnou krásu nasrovským domům a palácům.

Je třeba zmínit impozantní nasrovské dřevěné stropy. Rozlišujeme typy trámový strop s krokviemi a vaznicemi, jednoduché a podle almohadské tradice stropy dvojité pilové střechy se čtyřmi rozvodími. Tyto typy mohou být „apeinazadas“ bez dekorace nebo „atenuadas“, které jsou dekorovány a právě takový strop můžeme vidět v korunovačním sále ve věži Comares. Kopule dekorované sádrou mají vždy formu stalaktitu (sál Dos Hermanas).

3.2.3. Dekorace

Pro západní civilizaci je dekorace podružná. Základem je struktura budovy. Pokud chceme pochopit nasrovské umění, musíme na stavby pohlížet přesně naopak. Dekorace hraje hlavní roli v islámském umění a byla přítomna ve všech stoletích a stavebách. Muslimský monument je víc charakteristický svou výzdobou než svou strukturou. Prostor je definován podlahou, čtyřmi zdmi a stropem. Dekorace pokryje nejen zdi, podlahy a stropy, ale také všechny předměty, ať jsou to cihly, keramické dlažby a obklady, dřevo, látky nebo kovy. To co řídí zdobící muslimský systém je opakující se rytmus. Rytmus je základním kompozičním prvkem v islámských uměních, nevyjímaje poezii a hudbu. V umění se zdobné motivy opakují až do nekonečna, jako metafora věčnosti, která vyplní všechnen prostor. Dominuje fascinace opakováním, symetrií a nekončícím generováním motivů. Výsledkem je dynamický a zároveň neměnný efekt, ve kterém si každý ornament zachovává svou identitu bez nadřazenosti vůči ostatním. Detail nikdy nepřevládá nad celkem. Dosahuje se tím harmonie a klidu. Islámské umění se nesnaží napodobovat přírodu tak jako západní. Pro muslimy každá snaha imitace přírody je soupeření s Bohem, který je jediným tvořitelem, proto muslimské umění používá jako dekoraci geometrické tvary, epigrafii a vegetální motivy.

Prvky, které jsou typické pro islámskou dekoraci, jsou tři: kaligrafie, vegetální a geometrická dekorace.

Kaligrafie je nejdůležitějším uměleckým projevem Islámu. Kaligraf je nejuznávanější umělec. Kaligrafie dává podobu Božskému slovu. Arabština je jazyk, který má stejný ikonografický význam jako obrazy v západních kulturách. Arabská kaligrafie je srovnatelná s náboženskými obrazy křesťanů. Pomineme – li kaligrafickou funkci, kaligrafie plní také funkci dekorativní. Rozlišujeme dva základní typy: *cúfica* a *nesjí*. Oba typy se připojují k vegetálním motivům. Důležitost epigrafických záznamů proměňuje Alhambru a Generalife v autentickou knihu.

Dalším zdobným prvkem, jak už je zmíněno výše, je vegetální dekorace zvaná

ataurique. Vegetální motivy prošly dlouhým procesem vývoje už od dob vzniku Islámu. V nasrovském umění je vegetální dekorace výsledkem evoluce od dob almorávidů a almohadů. Zpočátku je používán plochý list podle almohadské tradice a později se začne užívat složitějších tvarů a barev, charakteristických pro almorávidskou tradici.

Posledním zdobným prvkem je geometrická dekorace, která je vhodná pro nekonečné opakování motivů. Častým dekoračním prvkem je tzv. *sebqa*. Je to pás dekorace, který se užívá na fasády věží, kostelů a interiérů.

Neopomenutelným dekoračním prvkem jsou také pestré barvy, které se zachovaly už jen na obložení. Na starších obloženích jako je obložení z Partal, převládají studené odstíny, aby později dobře ladily s těmi teplejšími. Všechny materiály granadského umění byly velmi pestré. Počínaje sádkou, přes dřevo, konče mramorem. Barvy mezi sebou kontrastovaly, nejčastěji modrá a červená přecházely v zelenou, zlatou a černou.

Když pomineme dekorační prvky, je třeba zmínit další dva přírodní. Jejich estetická funkce je obrovská. Je to voda a světlo.

3.2.4. Alhambra a Generalife

Alhambra je opevněné palácové město, které bylo sídlem nasrovských emírů. Byla postavena na kopci zvaném *Sabika*, který se nachází naproti *Albayzínu*.

Muhammad I., zakladatel nasrovské dynastie, se rozhodl po dobytí Granady v roce 1237 opustit staré sídlo panovníků, které se nacházelo na protějším kopci, kde se rozkládal Albayzín, a situovat královskou residenci Alhambru na protější vrch. Dostane název podle své červené barvy (*Qala al-Amra*, červený zámek). První zmínky o Alhambře jsou datovány do XI. století. Vrch pahorku má půdorys ve tvaru E-O, který Muhammad I. využil pro zbudování věží. Jako dohled nad granadskou nížinou nechal Muhammad I. na nejzápadnějším výklenku pahorku postavit novou pevnost (*alcazaba*). On sídlil ve věži *Homenaje*, která měla charakter paláce a zároveň vojenské pevnosti. Nechal také postavit královský kanál, do kterého přivedl vodu z řeky Darro. Kanál učinil pahorek obyvatelným. Postupem času se Alhambra rozrůstala o nové věže-paláce, brány a mnoho dalších staveb, mezi kterými se nacházely paláce (*Comares*, *Leones*, *el Partal*).

Muhammad II. následník zakladatele nasrovské dynastie nechal postavit *Generalife*, které se nachází mimo komplex Alhambry a rozprostírá se na vedlejším pahorku *Cerro del Sol*. Význam slova *Generalife* je předmětem diskuzí, i když funkce *Generalife* byla odpočinkové sídlo nasrovských emírů. Stavba byla součástí velkého statku složeného ze sadů

a pastvin. Generalife představuje druhé královské sídlo, kde si panovníci dopřávali samoty a kontakt s přírodou. Romancera definovala Generalife jako ráj na Zemi, ve skutečnosti, jak už je zmíněno výše, se jedná o zahradu přesně podle Koránu.

3.2.5. Archetypy náboženské, civilní a vojenské

V nasrovském období upadá zájem o náboženskou architekturu, která převažovala v předchozím almohadském období. Dochovaných památek náboženského typu není mnoho. Převažují malé modlitebny jako např. modlitebna za el Partal, která byla postavena na příkaz Yúsufa I. Její základna je obdélníková a má stejné rozměry jako kapličky na křesťanských hradech.

Velká mešita Alhambry, vystavěná Muhammadaem III., zmizela, ale víme, že byla typově podobná hispanomuslimským mešitám. Nasrovské mešity kopírují mešity almohadské. Jediným rozdílem je, že mramorové sloupy nahrazují almohadské pilíře.

Vzezření budovy není v popředí zájmu nasrovské civilní architektury. Stavba zvenčí má málo určující charakter. Abychom zjistili, jaká je její funkce, musíme vstoupit dovnitř. Jako příklady civilní architektury můžeme uvést Coral del Carbon (sloužící jako hostinec pro obchodníky) a Maristán (nemocnice) postavený za vlády Muhammada V. Nemocnice byla zbořena v roce 1843.

Obydlí se rozprostírá kolem obdélníkového nádvoří, se sloupořadím v severní části, za ním se rozkládá malý úzký sál s postranními ložnicemi. V domech vysokých hodnostářů se na konci sálu nacházela věž-rozhledna. Rozlišujeme dva typy nádvoří: nádvoří s nádrží (Partal, palác Comares) a křížové (crucero) (Generalife a palác de Leones).

Nasrovská vojenská architektura nepřináší mnoho nového. Většina pochází z dob almohadských a almorávidských. Systém hradeb s parapety, které přecházejí ve věže, valy a předhradí (antemuros). Novinkou však budou věže-paláce, které vzniknou ve XIV. století. Tento typ věže odráží politický vývoj emirátu. Z počátku se více koncentrují na obranu, ale později dávají důraz na křehkost interiéru.

3.2.6. Emíři stavitelé

Ze dvaceti dvou emírů, kteří byli na trůnu po dobu 260 let, jen sedm z nich se zaměřovalo na stavbu Alhambry. Z toho první dva spadají do XIII. století a zbývajících pět do století XIV. Vládci XV. století, finančně zesláblí, už udělali velmi málo pro rozšíření nebo přestavění díla, které jim zanechali jejich předkové.

Muhámmad I. (1232 – 1273)

- **Královský zavlažovací kanál**
- **Alcazaba (pevnost) de la Alhambra**
- **Opevnění**

Muhámmad II. (1273 – 1302)

- **Generalife** – Generalife bylo několikrát přestavěno od doby, kdy bylo postaveno až dodnes. V současné době se vstupuje do Generalife bránou a za ní následuje most. Byly otevřeny v roce 1971 v nejvýchodnější části komplexu Alhambra. Most přechází v zahrady z třicátých let a amfiteátr, který byl postaven v roce 1951 k příležitosti oslav mezinárodního festivalu hudby a tance. Za nasrů se však do Generalife vcházelo bránou del Hierro, chráněnou věžemi Picos a Cadí, odtamtud se stoupalo uličkou chráněnou zdmi. Palác, uprostřed sadů a pastvin, se prakticky dělí na dvě terasy. V té nižší najdeme dvě čtvercová nádvoří. Na druhém nádvoří se nachází vstup do paláce a za nimi jsou schody vedoucí na nádvoří de la Acequia. Toto nádvoří má pravoúhlou základnu a přechází v královský kanál. Je postaveno jako křížové nádvoří se čtyřmi zahradami. Uprostřed se tyčil již zmizelý pavilon. Po delších stranách nádvoří se dochovaly dva „byty“, i když původně pravděpodobně byly čtyři, pro čtyři legitimní manželky emíra. Uprostřed se tyčí věž z nasrovského období. Ze severní strany nádvoří de la Acequia se přechází na nádvoří del Ciprés de la Sultana a odtud se dostaneme na schody del Agua, které díky všem svým prvkům (vysokým stromům, stínu a proudící vodě) reprezentují zahradu popsanou v Koránu. Nádvoří de la Acequia je postaveno podle perského typu, bez stromů, s malými keři a rostlinami.

Když večer Generalife uzavře své brány veřejnosti, máte pocit, že jste byli právě vyhnáni z ráje.

Muhámmad III. (1303 – 1309)

- **El Partal a věž-rozhledna las Damas** – V paláci El Partal nalezneme příklad nádvoří s nádrží. Nádvoří má obdélníkový půdorys, v severní části je vystavěno sloupořadí, otevřeno pěti oblouky. Na konci sloupořadí se tyčí věž-rozhledna, která nám nabízí pohled na řeku Darro.
- **Královská mešita**

Ismail I. (1314 – 1325)

- **Přestavba Generalife** (1319)
- **Mexuar** – část, která prošla největšími změnami od svého vybudování. Byla to místnost, kde se scházela rada vezírů nebo ministrů, měla čtvercový půdorys. Okolo byly čtyři další místnosti. Na severním konci mexuaru bylo malé nádvoří, které už dnes neexistuje, nechal ho zbořit Karel V. Vedle nádvoří se nachází tzv. Cuarto Dorado. Tato část byla rekonstruována za Ferdinanda Katolického a žila v něm jeho druhá manželka Germana de Foix.

Yúsuf I. (1314 – 1325)

- **Věž Caudí**
- **Věž Cautiva** – Z venku vypadá jako tvrz, stejně jako všechny ochranné objekty v Alhambře, tato věž v sobě skrývá palác. Její zdi jsou zdobeny čtyřmi verši napsanými Ibn al-Yayyabem, ve kterých se vysvětluje forma, funkce a význam této věže. Vychvaluje se v nich jméno emíra, který věž nechal postavit a zdůrazňuje se zde jeho velikost, odvaha a štědrost. Celá výzdoba je svou dokonalostí srovnatelná s panovníkovou tvář, protože nasrovské umění odráží ve své kráse vlastní krásu vzhledu a charakter emíra.
- **Pevnostní věž Comares** – uvnitř věže se nachází známý trůnní sál nebo též nazývaný sál velvyslanců. Vedle sálu jsou na každé straně tři ložnice. Trůnní sál využívali emíři k slavnostním příležitostem, jako například Muhámmad IX., obklopen svými dvořany, zde přijal diplomaty Juana II. Kastilského a přísahal na korán dodržovat podepsaná příměří.
- **Brána las Armas**
- **Brána la Justicia (1348)**
- **Reforma královských lázní** – se nachází mezi palácem Comares a palácem de Leones. Jediná zmínka hovoří o Yúsufovi I., i když ten byl pravděpodobně jen restaurátor, protože tak náročná a rozlehlá stavba nutně vyžádala delší období, možná dílo započal Ismail I. Za křesťanské nadvlády prošly lázně mnoha změnami. Původní byl z paláce Comares, vcházelo se malými dveřmi, které byly situovány na severní stěně nádvoří de la Alberca, nejbližší severnímu sloupováří paláce Comares, kde měl

své komnaty emír. Touto cestou se vcházelo do sálu de las Camas, kde žil správce lázní, pak následoval vchod do samotných lázní. Lázně měly tři základní části: sál de las Camas, tři vytopené sály a pec. Sál de las Camas je kompletně pokryt zdobnými ornamenty. V této místnosti se odkládalo oblečení, masírovalo se zde a odpočívalo. Z této místnosti se dále už bez oblečení pokračovalo do třech vyhřátých sálů. Návštěvníci vždy nosili boty, aby je ochránily před horkou podlahou. Tato architektura náleží k funkcionalistickému stylu.

- **Modlitebna del Partal** – tato malá modlitebna je příkladem záliby nasrovského umění v malých věcech, domech... Stavba má obdélníkový půdorys a je rozdělena do tří částí – vestibul, sál a mihrab.

Muhámmad V. (1354 – 1359) a (1362 – 1391)

- **Brána del Vino (fasáda)**
- **Palác Comares (kromě pevnostní věže)** – na jižní straně Cuarto Dorado začíná palác Comares, do kterého se vstupuje monumentálním portálem. Jeho jméno pochází z arabského slova *qamariyya*, které dostal podle barevných oken. Tento palác tvoří slavná pevnostní věž de Comares, kterou zhotovil otec Muhammada V. Fasáda byla postavena v roce 1370 jako památník vítězné bitvy u Algeciras (1369). V oblasti před fasádou přijímal panovník návštěvy. Fasádu tvoří dvoje dveře. Dveře napravo sloužily jako vchod pro rodinu a sloužící a dveře nalevo uváděly návštěvníka na nádvoří přecházející v chodbu s lavičkami pro strážce. Za touto chodbou se rozprostírá nádvoří de la Alberca nebo také myrtové nádvoří. Nádvoří má obdélníkový půdorys s velkou vodní nádrží uprostřed, která je lemována myrtovým plotem. Na delších stranách se nacházejí čtyři byty, dva na každé straně, pro 4 legitimní manželky emíra. Na kratších stranách, na severu a na jihu, najdeme pasáže tvořené sedmi oblouky, s nejvyšším a nejužším uprostřed. Ze severní části se dostaneme do sálu de la Barca, který dostal název podle svého dřevěného stropu. Strop utrpěl požárem v roce 1890. Ten, který můžeme dnes vidět, je napodobenina. Sál sloužil jako královský pokoj. Během dne obývací pokoj, v noci ložnice. Na pravé straně je chodbička, která vede k malé mešitě či modlitebně a na levé straně jsou schody vedoucí do zimního královského pokoje, který byl nad trůnním sálem.
- **Palác Leones** – Svě jméno dostal podle dvanácti lvů, kteří tvoří slavnou lví fontánu. Muhámmad V. vystavěl pro sebe podle emírské muslimské tradice novou residenci.

Jeho otec přijímal diplomaty v korunním sále. Muhammad V. pro tyto účely používal Sál dvou sester (Sala de dos Hermanas) a svůj trůn měl v rozhledně Lindaraja. Oba dva paláce měly tedy oficiální ráz. V současné době návštěvníci nevstupují do paláce původním vstupem, ale přes palác de Comares. Palác je vystavěn okolo obdélníkového nádvoří. V severní části paláce se nacházely královské lázně. Nádvoří je typu křížovitého, se dvěma chodníky lemovanými vodními kanálky, které se protínají ve středu nádvoří, kde se tyčí fontána. Tak zbyly čtyři pravoúhlé části pro zahradu, která byla zrušena kvůli turistům. Na rozdíl od zvyku, že podloubí bývají jen na kratších stranách nádvoří, má Lví nádvoří podloubí nebo galerie po všech stranách. Navíc na kratších stranách jsou postaveny pavilony otevřené mozarabskými oblouky a zastřešené dřevěnými stropy. Tyto pavilony tvoří jemný přechod mezi zahradou a stavbou. Jak už je výše zmíněno, není jasně určeno, kde končí zahrada a začíná budova.

Centrální fontána je tvořena dvanácti mramorovými lvy zasazenými do kruhu, kteří patří do paláce z XI. století, pravděpodobně do zirjiského paláce židovského vezíra Samuela ibn Magrella.

Nádvoří obklopují čtyři sály. Západní sál de los Mocárabes sloužil jako vstupní vestibul a jméno dostal podle klenby, kterou byl zastřešen. Tato klenba byla v roce 1590 narušena explozí a barokní nahrazena Filipem IV.

Jižní sál nese jméno sala de los Abencerrajes. Využíval se pro hostiny konající se v zimě. Vrchní část sálu byla užívána jako byt. V tomto sále byla useknuta hlava vůdci rodiny Abencerrajes (šlechtický rod) na příkaz Muhámmada IX., který byl paradoxně později v tomto sále zavražděn. Na východní straně najdeme královský sál (sala de los Reyes), který se užíval pro letní hostiny. Na konci místnosti se otevírají další tři ložnice, ve kterých bývali ubytováni hosté. Tyto ložnice jsou zastřešeny impozantními dřevěnými stropy. V prostřední ložnici najdeme výjev deseti muslimů, kteří bývají identifikováni jako prvních deset nasrovských emírů počínaje Muhámmadem I., konče Muhámmadem V., za kterého se malba realizovala. V postraních ložnicích nacházíme malbu, která znázorňuje lov divokého praseta a medvěda. Je velmi zvláštní setkat se s takovými výjevy v nasrovském paláci. Je to důsledkem vlivu křesťanské Kastilie. Malby byly realizovány v pozdně gotickém stylu kolem roku 1380, kopírují klasická témata, která byla používána malíři v Evropě.

- **Reforma mexuaru** – nechal zavřít původní vstup a zbudoval vchod, kterým se dnes do mexuaru vstupuje.

Muhámmad VII. (1392 – 1408)

- **Věž de las Infantas**

Komplex Alhambra, někdy také nazýván palác tisíce a jedné noci, je považován za jeden z novodobých sedmi divů světa.

3.2.7. Granada, dvůr plný umělců a vzdělců

Obyvatelé Al- Andalus byli nuceni po dobytí svých měst je opustit a přemístit se do hlavního města emirátu Granady. Začali se tam shromažďovat umělci z celé země.

Za emirátu (XIII. – XV. století) se dařilo poezii, medicíně, historii, právním vědám i hudbě. Mezi důležité osobnosti té doby je nutno zařadit postavu *Ibn al- Jatiba*, který byl vzdělán v různých vědách (medicína, literatura, historie, právo). Stál po boku Yusufa I. a za vlády Muhammada V. byl známý jako skvělý diplomat.

Ibn al-Jatib byl přítel Pedra I. Kastilského a byl také znám jako poeta. Některé zdi Alhambry jsou dekorovány jeho verši. Byl zodpovědný za stavbu Madrazy v Granadě, která se stala střediskem vzdělání nejen náboženského. Právě v této budově se vyučovala medicína, matematika, astronomie, geometrie, logika, právně-náboženské vědy, filozoficko – literární vědy, i když s důrazem na arabský jazyk a korán.

Granada, díky Alhambře a Generalife a také mnoha jiným monumentům, je neobyčejným městem zachovávajícím to nejlepší z nasrovského umění. Je však třeba poznamenat, že mnoho nasrovských monumentů můžeme najít po celém území granadského emirátu, nejen v Granadě ale také například v Almerii, Malaze a Guadixu. V těchto městech převažovaly hlavně stavby vojenského charakteru, které měly království chránit před vetřelci. Dochované monumenty patří mezi jedny z nejdůležitějších památek středověké kultury.

3.3. Ekonomika a Politika

3.3.1.1. Zemědělství

Nejvíce se pěstovalo obilí, ječmen a proso. Mezi hlavní pěstitelské oblasti patřila hlavně La Vega a severozápad království, ale sklízelo se po celé ploše emirátu. A i tak bylo

těžké, aby se vyrovnala spotřeba produkci. Část potřeb, které nestačilo pokrýt zemědělství, nahradily zahradnické produkty. Ovoce a zelenina v království zmírnila nedostatek obilí. Granadské ovoce a zelenina (např. jablka) měly skvělou pověst. Byly používány pro vlastní potřebu, ale i jako vývozní artikl.

Nejdůležitějšími vývozními artikly byly především: cukr (hlavně v oblasti Motrilu a Almuñecaru), suché plody jako např. rozinky, fíky a v neposlední řadě také mandle a šafrán.

Produkty, které nepatřily mezi vývozní položky: hena, myrta, granátová jablka, kaštany a žaludy.

Chov hovězího a ovčího dobytka byl velmi důležitý. Převažoval v horských oblastech. Granada trpěla deficitem dobytka. Nicméně tento fakt nebyl tak podstatný, protože v muslimských zemích by se maso nemělo častokonzumovat. A také fungoval výměnný obchod mezi katolickou částí Iberského poloostrova a muslimskou. Granada byla pro Kastilii lukrativní svým přebytkem kůže, sýrů a medu, které měla díky severní Africe.

Nejúrodnější půdu, která se nacházela na severozápadě Granady – La Vega, vlastnil emír a nejmocnější část obyvatelstva emirátu. Zbytek půdy byl rozdělen na malé části a dále ji vlastnily skupiny vlastníků nebo byla půda pronajata. Mezi majetky emíra patřila například půda v dnešní Solobreñi, či Motrilu.

Produkce speciálních surovin k vývozu zhoršuje nedostatek obilnin a masa. Tuto situaci částečně řešil rybolov, který byl praktikován po celé délce pobřeží.

Území jihovýchodní Andalusie bylo bohaté na nerostné suroviny. Za nasrovské dynastie se těžila železná ruda z Cenete, olovo a zinek, lazurit, rubíny z Montemayor. Naleziště zlata a stříbra byly v řece Darro. Nejdůležitější pro Granadu byly hlavně drahé kovy. Bylo jich nutno dovážet obrovské množství na ražení mincí a k platbě vazalské daně křesťanským králům.

3.3.1. 2. Řemeslná, umělecká výroba

Řemeslná výroba v Granadě byla doplňkem zemědělství a základem ekonomického života ve městech a zahraničního obchodu. Nejdůležitějším vývozním artiklem bylo hedvábí původem z Číny. Většina hedvábí se vyvážela do vnitrozemí a potom dál do dalších zemí. Malá část zůstala v emirátu a byly z něho vyráběny luxusní oděvy se zvířecími a rostlinnými motivy. Nicméně mimo to Granada neměla textilní průmysl. Menší význam než hedvábí měla košenila. Byla, stejně jako bourci, chována na východu Granady. Téměř všechna byla

vyvážena. Umělecké práce se dělaly ve městech. Například glazovaná keramika. Tyto produkty byly nejdůležitějšími vývozními artikly.

3.3.1.3. Zahraniční obchod

Do druhé třetiny XIV. století nemáme žádné zmínky o obchodu s nasrovským emirátem. Asi z důvodu intervence italských obchodníků a obchodu mezi samotnými islámskými zeměmi. Určitou důležitost muselo mít obchodní spojení mezi nasrovským emirátem a Aragonským královstvím v první polovině XIV. století. Existují dokumenty, které se o tom zmiňují, ale od té doby se spojení snižuje až k jeho zániku. Využívání Gibraltarského průlivu mezi lety 1330 a 1344 mělo velký význam pro propojení všech námořních center mezi Valencí a Lisabonem. Velkou zásluhu na tom měly benátské, gentské a ke konci století XIV. také toskánské a lombardské obchodní společnosti. Což způsobilo průnik italského obchodu na jih Iberského poloostrova a otevřelo mu tak velké obchodní perspektivy. Granada zastávala privilegovanou pozici, protože měla blízko přístavy Malagu a Almería, měla výborné produkty a díky jazyku a náboženství se snadno domluvila s okrajem Afriky. Tímto obchodním tahem se nasrovský emirát stal zdrojem velkého bohatství a síly. Granadčané se věnovali své práci a granadský trh řídili italští obchodníci. Zejména Janované ovládli obchod v Granadě. Granada byla pro Janovany něčím jako ideální západní kolonie. Granadské produkty mohly totiž ve velké míře nahradit ty, které se dovážely z Orientu. Granada byla pro Janovany tak důležitá ze dvou důvodů: první, byla vhodným trhem pro Janov stejně jako pro všechna ostatní města v Itálii. Zadruhé, Málaga byla nejdůležitějším místem pro janovskou obchodní politiku v celém západním středomoří. Jako hlavní vývozní artikly jsou zmiňovány: hedvábí, cukr a ovoce. Janov v Granadě nakupoval hrozny, suché plody a dále rozprodával. Granada nakupovala hlavně obilí, u kterého nebyla schopna zajistit soběstačnost. Lodě z Janova přivážely také tuňáka a med a v neposlední řadě sůl z Guadalquiviru. Toto obchodní pouto trvalo až do doby conquisty 1491. Dobytí Granady bylo pro Janovany katastrofou. Hlavní spojení s Tremecénem (nynější Alžírsko), důležitou obchodní zastávkou na saharských cestách, bylo rozbito.

3.3.1.4. Měna a ceny

Z těch málo zpráv, které se dochovaly o bydlení, oblečení a stravě můžeme soudit, že úroveň života u většiny obyvatelstva byla nízká. V Granadě, hlavním městě, byly nejvyšší ceny za zeleninu a obilniny a žili tam jen bohatí lidé. Naopak Malaga měla pověst

nejlevnějšího města emirátu.

Podle muslimů nasrovska měna byla velmi kvalitní, ale nebyla to pravda. Nasrovska měna trpěla nedostatkem zlata v zemi. Dináry nebo zlaté *doblas* ze dvou gramů 22 karátového zlata byly vyhrazeny pro platby *parias* (daně katolickým králům) emíra a pro případy extrémní potřeby. Nejvíce používanou měnou v XV. století byl dinár z pozlaceného stříbra nebo jen ze stříbra. Dobla měla cenu 7,5 až 8 dinárů. Později dinár ztratil na hodnotě a po reconquistě byl asi patnáctinou doby. Dináru se říkalo taky *pesante* či *mizel*. A konečně *dirhem*, který měl hodnotu asi desetinu dináru a byl ze stříbra. Granadská dobla měla přibližně stejnou hodnotu jako zlaták nebo jako barcelonská libra ke konci XV. století a o trochu víc než benátský dukát. Na konci XV. století byla dobla 445 maravedí.

Co bylo možné si koupit a za jakou sumu? Například „un Marjal“ (asi 500 m²) zavlažované půdy v La Vega se pohybovala od 9 až po 22 zlatých doblas. Vysvobození zajatce stálo něco mezi 130 a 200 stříbrných dinárů, ta samá částka jakou platili Kastilci za vykoupení svých zajatců. Tkaniny byly velmi drahé. Stejně jako tažná zvířata.

3.3.1.5. Daně

V nasrovském finančním systému se vždy platily velké daně kvůli vysoké vazalské dani, kterou musel emirát platit Kastilii. Nebyla nižší než 12 000 dublů, což je asi čtvrtina fiskálních příjmů země. Všechny daně, které Granadáné platili, nebyly v souladu s Koránem, protože se o nich v Koránu ani v Suně nepsalo. Bez peněz však není vojsko, politické organizace a ani schopnost platit vazalskou daň. Díky tomu všemu nebylo pro emíra těžké přesvědčit ochránce zákona o potřebnosti platby daní. Podle křesťanských dokumentů byly příjmy z daní v polovině XII. století něco okolo 600 000 maravedí. Granadán platil svému emírovi 3x více než Kastilec svému králi.

3.3.2. Politika

3.3.2.1. Politická struktura

Vzhledem k tomu, že Granadská společnost nebyla feudálního typu, nedá se mluvit o dědičnosti tak, jak ji známe, ani o šlechtě typu vazalů. Naopak granadská šlechta byla na základě vojenských, náboženských a administrativních hodností.

Místa ve vládě, v úřadech jsou dědičná, stejně jako půda, která se předává z generace

na generaci a je to tak skoro jediná šance jak místo ve vládě a půdu získat.

Granada se stala státem díky alianci mezi Banú Nasr, pánové z Arjony a Benú Ašqilúla a Banú l-Mawl. Vítězným klanem se stali emíři Nasrovští. Nasrovská dynastie, jak víme, vládla bez větších problémů až do XV. století. Čas od času se jim stávali soupeři klany přicházející z Afriky, kteří byli věrnější Merínium než Nasrovcům. Když zemřel Yusuf III., po dvou letech vlády jeho syna Muhammada VIII. se vytvořila koalice v čele s Ibn al-Sarray, která svrhla emíra a do čela dosadila Muhammada IX „el Zurdo“. Tento čin vytvořil neshody, které trvaly až do úplného zániku emirátu. Boj mezi těmito dvěma klany, který měl za následek mnoho vražd, sesazení, odvolání z úřadu a násilí vedl ke zdiskreditování nasrovské politiky.

Stabilita politických institucí v Granadě byla mnohem menší než v katolické části Iberského poloostrova. Granadský emirát zažil XV. století plné bojů mezi šlechtou a monarchií a války o dědictví. Politický systém emirátu byl na tolik nestabilní, že značně přispěl k nevyhnutelnému zániku emirátu.

3.3.2.2. Rozdělení moci

Aby Muhammad I. dal nějakou formu své nadvládě nad Granadou, prohlásil se emírem nebo vládcem věřících. Tento titul ho zplnomocňoval k absolutní vládě. Nasrovští emíři také často mívali titul sultána nebo podle některých křesťanských pramenů králů. (Křesťané neznali titul emíra ani sultána, proto aby mohli situaci lépe přirovnat, nazývali emíry králi.)

Nejlepším důkazem o absolutní moci je, že emír si volil svého nástupce. V tomto případě, stejně jako v mnohých jiných, zvyk dělал zákon. Logické v muslimské kultuře je, že dědicem se stává nejstarší syn. Přesně tohle byl případ Granady, ale nebylo to zákonem nesporně dáno. Např. v roce 1310 Muhammad III. abdikoval ve prospěch svého bratra Nasra, čtyři roky na to byl sesazen svým synovcem Ismailem I., který byl zavražděn a nahrazen Muhammedem IV. a Yusufem I., dvěma bratry, kteří společně vládli. Muhammed V. syn Yusufa I. zápasil o moc se svým strýcem Ismailem II. a se svým bratrancem Muhammadem VI.

Největší omezení emíra vyplývala z vazalství kastilskému králi. Vazalství ovlivňovalo jak externí tak interní politiku emíra.

Emírovou „pravou rukou“ byl tzv. vezír. V Granadě nebyla zvykem přítomnost vezíra. Jeho jmenování prováděl emír. Nebyl žádný zákon, který by to reguloval. Měl rozsáhlé pravomoci, protože se těšil přátelství emíra.

Vezír tlumočil a dohlížel na naplnění příkazů emíra, měl na starosti veškerou administrativu, sestavoval dekrety a úřední korespondenci. Byl hlavou diplomacie a části vojska tvořeného Granad'any. Staral se o značnou část státního majetku.

Většinou to byl vyslanec emíra a konzultace s ním předcházela každému rozhodnutí. Ovšem na náboženská rozhodnutí se jeho moc nevztahovala.

Emírové jednali s nepřáteli prostřednictvím vezírů. vojenská vláda byla mnohem důležitější než civilní. Emír byl hlavně vojenským vůdcem, měla chránit věřící Granadské muslimy před možným nebezpečím.

Udržení kvalitního vojska bylo politickou nutností a emírové na ně vynakládali značnou část svých příjmů. Ve vojsku sloužily dva druhy žoldnéřů. Andalusané, původem z Granady bojující pod vládou prince vznešené krve nebo vezíra. Dále pak berberové nebo Afričané, původem z kmene merení, ziyaní, tiganiya [¹⁸], kteří bojovali pod vedením velitele severoafrických vojsk, pocházejícího z některého z významných kmenů zmíněných výše, často spřízněným s Marockým sultánem. Muhammedem V. Berbery zrušil jako pravidelné vojsko, ale jejich přítomnost v pozici dobrovolníků víry se vyskytuje až do pádu říše.

Obrovský vliv na život a politické instituce mělo náboženství. Přes prosazování zákonů a zavádění zvyků, které všichni museli dodržovat, mělo velký vliv i v soudnictví. Soudci a jejich pomocníci měli za sebou teologické vzdělání velmi často získané v Madrasách [¹⁹]. Soudnictví se řídí muslimským právem šaría. Soudy mají velkou nezávislost vůči emírovi.

Kdo tedy v Granadě vládl? Vládl emír jako diktátor, obklopen přáteli spolupracovníky. Dále vládla šlechta kolektivním tlakem, vojsko silou, a konečně teologové a právníci jako uchovatelé tradic.

[¹⁸] Vznešené rody ze severní Afriky.

[¹⁹] Výraz, který arabština používá pro školu, ať už náboženskou nebo ne, v češtině se madrasa považuje za náboženskou školu.

4. Válka o Granadu (1482 – 1492)

Granadský emirát byl posledním politickým a historickým územím Al Andalus [²⁰], od svého zrodu mezi léty 1232 – 1246 až po dobytí a postupnou integraci pod Kastilskou korunu mezi lety 1482 – 1492. Smlouva z roku 1246 mezi Ferdinandem III. a Muhammadem ibn Nasr upevňovala pozici Granadského emirátu jako vazala Kastilské koruny. Stvrdila dvacetileté příměří mezi oběma stranami. Příměří pokračovalo dále, i když smlouva vypršela. Dohody byly postupně obnovovány. Nikdy však nebyl podepsán mír.

Byla to řada příměří a válek po dobu dvou a půl století od zrodu až po zánik nasrovské Granady.

Válka o Granadu dovedená do konce Katolickými Králi mezi lety 1482 - 1492 byla konečným momentem dlouhého procesu. Vše vyvrcholilo předem domluvenou kapitulací posledního granadského emíra Boabdila a symbolickým předáním klíčů od Alhambry Katolickým Veličenstvům 2. Ledna 1492.

Nebylo to soustavných deset let války. Bojovalo se většinou na jaře a na podzim kvůli sklizním a vyčerpání nepřítele.

Vítězství Katolických Králů ve válce o Granadu znamená konec reconquisty. Reconquista začala kolem roku 722 a skončila až v roce 1492 dobytím posledního arabského emirátu na iberském poloostrově – Granadského království. Španělé už v dobývání neměli kam pokračovat.

Předmětem Reconquisty byla likvidace politické nadvlády Arabů, znovuzískání a obnovení nadvlády křesťanů nad Iberským poloostrovem a boj proti nepřátelům křesťanské víry. Reconquista po smrti Alfonsa XI. stagnovala. Pro Araby proto nebylo těžké zachovat Granadské království (Granada, Malaga, Almerie, Jaen).

Při zkoumání desetileté války je třeba mít na zřeteli celou řadu věcí, které se staly před ní. Jedním z důležitějších faktů při rozhodnutí o výsledku války bylo ukončení podpory Granady *merenís* ze severní Afriky. Boje o trůn, které sužovaly severní Afriku, měly za následek úpadek rodu *merenís* a ztrátu jejich politické moci. Granada se tak ocitla v boji sama. Výsledek války ovlivnilo také to, že Granada přišla v průběhu války o strategicky významné pevnosti a hrady. Granadské království bylo zvyklé na časté útoky, ale vždy bylo v pozici, kdy je mohlo odvracet a vracet. Nikdy situace nebyla tak vážná, aby se bojovalo o přežití či o zánik království.

Neméně důležitým faktem, který rovněž přispěl k záhubě Granadského království,

[²⁰] Arabsky Ibérie.

války uvnitř království. Přesto, že katolická část Španělska už měla následnickou krizi za sebou, zreorganizovala se a sjednotila v interních otázkách. Granada trpěla neustálým bojem o trůn, který byl způsoben následnickou krizí sultánů.

Ve válce o vládu zápasili:

- Abu – I – Hasan – tzv. „Alí Muley Hacén“
 - Vládl v letech 1464 – 1482 a v letech 1483 – 1485

- Abu Abd – Alah – Muhammad XII. Známý jako „Boabdil“, někdy přezdívaný jako „El chico“
 - Vládl v letech 1464 -1482 a 1486 – 1492
 - Syn Abu –I – Hasana
 - Slíbil vydání Granady, pokud se mu zaručí panství v Alpujaře

- Muhammad XIII. – tzv. „El Zagal“ - odvážný
 - Vládl v letech 1485 – 1486
 - Bratr Abu – I – Hasana
 - 1491 uprchl do severní Afriky a byl uvězněn a oslepen tamějším vládcem za zradu svého synovce Boabdila

Mimo rozpory v panovnické rodině mezi následníky trůnu, byly také spory mezi poddaným lidem. Hlavně mezi tzv. *Zegries* [²¹] a tzv. *Abencerrajes*. Tyto spory vyústily v roce 1473 ve vzpouru u Málagy, která byla krutě potlačena Alím Muleyem Hacénem.

Potlačení vzpoury bylo tradičně zakončeno zabíjením v jednom ze sálů Alhambry. V desetileté válce se poprvé na Iberském poloostrově zapojilo do boje dělostřelectvo.

[²¹] Šlechtický rod ze severní Afriky, původem z města, přišli do Granady ve XIV. století, usadili se na hranicích v Rondě u Málagy a z toho pak *zegries* – hraničáři.

Válka o Granadu v letech 1482-1492 měla obrovskou důležitost nejen pro Španělsko a Iberský poloostrov, ale pro celou Evropu. Byla do té doby jedinou, i když nepřímou, odpovědí na stále více se rozpínající Osmanskou říši. Po dobytí Konstantinopole Turky v roce 1453, Turci počítali s pomocí islámských zemí na severu Afriky. Po porážce granadského emirátu si už ale nemohli být jisti pomocí.

Křesťané po skoro osmi stoletích znovu ovládli všechna svá, Araby zabraná, území na Iberském poloostrově. Vítězství ve válce o Granadu mělo důležitý politický význam pro Ferdinanda Katolického a Aragonskou korunu. Porážkou Granady získal Ferdinand prostor pro realizaci plánů v zahraniční politice týkající se Aragonie a jejich problémů s Francií. Účast Aragonské koruny v boji proti granadskému emirátu spočívala hlavně ve finanční podpoře reconquisty, účasti loďstva a armádních specialistů pro dělostřelectvo.

4.1. Události předcházející válce

Od roku 1246, kdy se zformovalo vazalství Granadského emirátu Kastilské říši a uzavřela se první dohoda o příměří, dohody se po uplynutí doby obnovovaly stále znova. Ať už z důvodu oslabení emirátu - většinou se podle toho odvíjela i výše vazalské daně odváděná křesťanskému králi, anebo naopak příměří potřebovala druhá strana a emirát na tom vydělal tak, že nějakou dobu neplatil žádné dávky. je uvedeno již výše, že mír nikdy podepsán nebyl.

Boabdil i Hasan (také mnozí jejich předchůdci) stavěli svou prestiž na nepřátelském postoji ke Kastilii. Svůj postoj dávali najevo útoky a potyčkami na hranicích. Mezi roky 1464 až 1481 nebyl rok, aby emír nezorganizoval *Algaradas*^[22] k drobným výpadům. Někdy byly úspěšné a jindy nikoliv.

V těchto letech Granadané napadli např. La Higuera de Martos (1471), Villacarillo a Cieza (1477), přestože v roce 1475 bylo připomenuto příměří a v roce 1476 bylo příměří znovu uzavřeno (tentokrát bez jakékoliv platby vazalské daně ze strany emíra). Kastilie byla ve válce s Portugalskem, bylo tak pro ni výhodnější uzavřít příměří a nemuset se obávat dalšího nepřítele z jihu.

Většina výpadů netrvala déle jak tři dny a tak nenarušily uzavřené příměří. Drobným výpadem bychom mohli charakterizovat i dobytí Zahary. Den 27. prosince 1481, kdy Granadané dobyli Zaharu, odstartoval desetiletou válku a pád granadského emirátu.

V roce 1482 vypršela smlouva o příměří a bylo třeba ji obnovit. Kastilie smlouvu

[²²] Slovo pochází z arabštiny, používalo se pro označení jednotek jízdy, které se vydávaly na nepřátelská území za účelem kradení a drancování. Tyto útoky byly rychlé a měly nepřítele zastihnout nepřipraveného.

neprodloužila a skupina v čele s Donem Rodriguem dobyla 28. února 1482 Alhamu. Strategické místo, ale velmi těžko ubránitelné. Alhama ležela na cestě z hlavního města do Malagy. Dobýt Loju, jejíž dobytí by znamenalo snazší obranu Alhamy, se však křesťanům nepovedlo. Hasan využil neúspěchu katolíků a snažil se Alhamu dobýt zpět. Bez úspěchu. Kostky jsou vrženy a „Desetiletá válka o Granadu“ začíná.

Přepadení Alhamy křesťany válku hodně podmiňovalo. Celá válka mezi léty 1482 a 1484 se točila kolem udržení Alhamy a její podpory. Alhama byla jednou z nejlepších vojenských pevností arabské části Iberského poloostrova. Mimo Loju utrpěli muslimové porážku i na západě emirátu s centrem v Rondě.

Do roku 1484 se válčilo nerozhodně. Zásadní zlom nastal v roce 1485. Katoličtí Králové začali válce věnovat větší pozornost. Fyzicky se účastnili se bitev, což posílilo morálku vojska. V emirátu namísto toho, aby se semkli proti nepříteli, zuřily vnitřní boje víc než kdy předtím.

Válku můžeme rozdělit do tří fází:

1. fáze - Roky 1482 – 1487
2. fáze - Zlomové období 1484 -1487
3. fáze - Roky 1490 – 1492

4.2. První fáze války (1482 – 1487)

V této fázi se jednalo o conquistu západní části království (Malaga, Loja, La Vega de Granada).

Kastilští historikové označili přepadení Zahary za začátek “desetileté války”. Bylo patrné, že přepadení Zahary se nepodobalo typickým pohraničním incidentům. Katoličtí Králové, čekající na záminku k vyhlášení války, označili přepadení Zahary jako důvod k neprodloužení příměří, a proto vyhlásili Granadě válku.

28. 2. 1482 došlo dobytí Alahamy katolíky a následný neúspěšný pokus o dobytí Lojy. Útok nebyl dobře připraven ani zorganizován. Pro Katolická Veličenstva by znamenalo dobytí Lojy kontrolu nad hlavním přístupem do La Vega de Granada i další cestou spojující hlavní město s Malagou. Neúspěch vyprovokoval Granadany k pokusu o znovu získání Alahamy téhož roku v červnu. Rovněž bez úspěchu.

Výsledek bojů v létě 1482 byl ve prospěch křesťanů.

Ztrátou Alhamy utrpěla prestiž Abu´- l – Hasana, který si zakládal hlavně na své vojenské moci. Hádky mezi ním a bratrem se ještě vystupňovaly. Hasan se rozhodl získat presii a tím vládu zpět. Porazil křesťany v bitvě u Ajarquía, kde zemřelo mnoho významných

křesťanských bojovníků.

Syn Abu´l – Hasana, zvaný Boabdil, se chtěl vyrovnat svému otci a rivalovi. Napadl město Lucena a snažil se jej dobýt. Byl však poražen a padl do zajetí. Ferdinand pochopil, že je výhodnější pustit ho na svobodu potom, co podepíše smlouvu. Smlouva byla na dva roky. Byla podobná jako ostatní uzavřené dohody o příměří. Vazalství k Isabele a Ferdinandovi, dávky, povinnost pomoci králi jezdcí, když si to vyžádá. Boabdil se nově zavázal:

1. k pomoci v boji proti Abu´l- Hasanovi (otci)- rozvracení síly uvnitř emirátu a jeho oslabení
2. k osvobození 400 křesťanů každý rok

Výsledkem Boabdilova tažení byla porážka granadského jezdeckva v bitvě u Ultery a zpětné dobytí Zahary.

Válka pokračovala drobnými bitvami na hranicích. Opravdová válka se však nerozhodovala na bojišti, ale ve vysokých politických kruzích.

Znovuzískáním Zahary a uzavřením příměří s Boabdilem byly povinnosti Ferdinanda splněny. Začal se věnovat záležitostem týkajících se Aragonie. Isabela však tento postup zamítla a rozhodla, že ostatní války mohou počkat. Nejdůležitější bylo jednou provždy skoncovat s arabskými vládci na Iberském poloostrově.

4.3. Zlomové období první fáze 1484 -1487

Křesťané jsou pevně rozhodnutí definitivně zničit existenci nezávislého Granadského království. Situace se definitivně převážila na stranu katolických králů. Dobytí emirátu je už jen otázkou času.

Jedno město po druhém podlehl náporu kastilské armády a přecházelo pod nadvládu katolických králů. Počínaje městem Ronda (květen 1485), které je centrem západního území emirátu, přes Marbellu, která se vzdala bez boje, dále La Vegu de Granada a konče pobřežními městy Velez Málaga a Málagou samotnou (srpen 1487). Málaga jako významný přístav byla obzvlášť důležitým městem pro Kastilce.

Vnitřní boje v granadském emirátu se stále stupňovaly. El Zegal(strýc Boabdila, bratr Hasana) porazil své příbuzné. Sesadil z trůnu svého bratra a vyháněl svého synovce Boabdila z oblastí, které okupoval.

Boabdil, přestože už jednou neuspěl při svém tažení za nabytí své prestiže, pokouší se o válečné štěstí znova. Na základě vývoje situace se svým strýcem, Boabdil potřebuje sám

sobě a celému emirátu dokázat svou sílu a odvahu. Vydává se opět do boje. Tentokrát bránit Loju. Když Loja padne, dozví se Katoličtí Králové, že byl Boabdil přítomen v bitvě. Považují to za porušení příměří a znova ho zajmou. Opět je podepsána smlouva o příměří sepsána ještě více ve prospěch Katolickým Veličenstvům. Boabdil společně s katolickými králi se postaví proti El Zagalovi. Na oplátku si vyžádá panství v Alpujaře. Roku 1487 je uznán Katolickými Veličenstvy jako nový emír.

Po dlouhých bojích roku 1488 padne Vera. V roce 1489 pak Almería, Guadix, a Baza, které byly největší podporou El Zagala.

4.4. Druhá fáze války (1488 – 1490) – poslední bitvy

Spočívala v conquistě východní části království (nynější Almería) a zbytku území kromě hlavního města Granady.

Už nebylo pochyb o tom, že válka skončí ve prospěch Katolických Veličenstev. Různé faktory však způsobily, že se katolická vojska v roce 1488 svůj postup pozastavila. Jedním z důvodů byla morová epidemie, která sužovala celou Andalusii.

V Roce 1489 se základna armády přemístila do Murcie. Následovaly snadno vyhrané bitvy (Vera, Vélez Blanco a Vélez Rubio) a později padnou i lépe bráněná města. Jak už bylo zmíněno Guadix, Almuñecar, Baza (prosinec 1489).

Důvodem pro přemístění základny tak daleko byly záruky, které Ferdinand poskytl poddaným svého vazala Boabdila, které mu přislíbil v roce 1487.

Dalším důvodem byl také následník el Zagala, syn jeho příbuzného, Yahya Alnayar, který se znova pokoušel dobýt Almería.

Po dobu boje s El Zagalem dostával Boabdil četné zásoby od Katolických Veličenstev, aby udržel Granadu. Jejich smlouva zůstávala beze změn.

Po několika dalších bojích byl El Zegal nakonec poražen. Vzdal se Katolickým Veličenstvům na svém panství v Andaraxu. Granada zůstala v boji sama. V roce 1491 utekl El Zegal do Afriky, kde ho sultán z Fezu uvěznil a oslepil za vzpouru proti svému synovci Boabdilovi.

Kapitulací El Zagala byl Boabdil postaven před povinnost vydat Granadu Katolickým Veličenstvům. Boabdil Granadu vydat nechtěl. Poslal za sebe vyjednávat ke Katolickým Veličenstvům své kapitány. Ti však byli neústupní a zavrhlí jakékoliv vyjednávání.

4.5. Třetí fáze války (1490 – 1492)

Finální fáze spočívala v obléhání města Granady řízené ze Santa Fé.

V dubnu roku 1491 se Boabdil znovu pokusil vyjednávat s katolickými veličenstvy, ale opět bez úspěchu. Na konci dubna se už přesunul do El Gozco, asi míli od Granady, kde čekal na kapitulaci města.

Poslední tajné dohody zahrnovaly svobodu víry pro muslimy, kteří budou chtít zůstat, možnost emigrovat a také osvobození od daně na 3 roky.

Kapitulace byla podepsána 25. listopadu 1491. Boabdil dostal dva měsíce na vystěhování. Granadu vydal Katolickým Veličenstvům již 2. ledna 1492.

6. ledna 1492 oficiálně vstoupili katoličtí králové do Alhambry a Boabdil odtáhl na své panství do Alpujarry.

5. Dobyť Granady Katolickými Veličenstvy

Katoličtí Králové považovali dobytí Granady za svůj největších úspěch, kterému posledních deset let vše podřizovali. Stejně tak jako Ferdinand III. se nechal pohřbít v královské kapli v Seville, považoval to za svůj největší úspěch, tak i Katolická Veličenstva se nechala pohřbít v královské kapli v Granadě.

Dobytím města Granady byla většina obyvatel donucena stát se *mudéjary* [²³].

5.1. Kapitulace, vítězové a poražení

Mírové dohody (Capitulaciones) byly dokumenty, které regulovaly každodenní život Granadánů až do konce 15. století, kdy se mnoho věcí změnilo.

Během dlouhé desetileté války jsme svědky celé řady mírových dohod. Všechny mají některé společné rysy. Vždy byl respektován život, náboženství a majetek Granadánů. Byl ponechán volný odchod na dobytém území. Rozhodnou-li se zůstat, bude zachována tolerance vůči praktikování jejich náboženství, tolerance soudního systému, práva na plat, na obchod. Výměnou za všechny úlevy muslimové přijmou nové politické a vojenské uspořádání. Vydají všechny pevnosti a zbraně. Budou spolupracovat při obraně země. Uznají své vazalství a poddanství ke kastilským králům.

Granadská smlouva (Tratado de Granada) byla podepsána 25. listopadu 1491 a obsahovala 77 článků. Mezi nimiž bylo například:

- Panovník a správce pevnosti vydají pevnost Alhambru a všechny ostatní pevnosti, věže a brány v Granadě a Albayzínu.

- V den, kdy král odevzdá Alhambru, mu bude navrácen jeho syn a všechny jeho manželky a děti.

- Muslimové budou souzeni podle svých vlastních zákonů

- Se všemi funkcionáři nasrovské vlády bude dobře zacházeno a dostanou odměnu hodnou své práce.

Výjimečnými body v mírových dohodách týkajících se Granady ve srovnání s ostatními bylo, že Granadáné si mohli ponechat bodné zbraně a koně. Nemuseli se účastnit ve válkách proti své vůli. V případě, že se nechali naverbovat, měli naprosto stejné podmínky

[²³] Mudéjaři byli arabští obyvatelé iberského poloostrova, kteří si uchovali své zvyky, náboženství a kulturu, ale žili pod křesťanskou nadvládou a v souladu s jejich pravidly a zákony. Jejich život upravovaly ustanovení mírových dohod (capitulaciones), které byly uzavřeny po skončení války.

jako křesťanští bojovníci. Koruna zajistila loď pro převoz těch, kteří se rozhodli emigrovat a jejich majetku po dobu tří let zdarma s možností návratu během těchto stanovených tří let. Muslimové nesměli být násilím přesvědčováni, aby změnili svou víru, nesměli být uráženi ani ponižováni. Křesťanským dětem ze smíšených rodin, ať už byly křesťané či muslimové, byla zaručena stejná práva. Nesměli být nuceni, aby přestoupili na křesťanskou víru. Náboženští a soudní představitelé si udrželi své pozice stejně jako úředníci. Vojenští vůdci a „starostové“ obdrželi, na tu dobu, vysoké odstupné. Politikové dostali odměnu, která zaručovala zachování stejné životní úrovně a to i v případě, že se rozhodli emigrovat. Přestože Boabdil porušil dohodu z roku 1490 s Katolickými Veličenstvy, v roce 1491 uzavřel novou, která byla velice štedrá a shovívavá jak k němu, tak k některým jeho příbuzným a spolupracovníkům. Boabdil obdržel jako své panství téměř celou Alpujarru. Tento tah byl velmi výhodný pro Katolická Veličenstva, ušetřili si tak dobývání Alpujarry vojskem.

Přes všechny tyto úlevy a záruky ze stran Katolických Králů, ztratila Granada polovinu obyvatelstva. Předpokládá se, že z Granady odešlo na 10 000 obyvatel mezi rokem 1492 a 1493. V říjnu roku 1493 emigroval i sám Boabdil.

5.2. Staří a noví obyvatelé Granady

Dohody, které regulovaly život Granadánů jež se rozhodli zůstat, měly krátkou platnost. Události, které se staly mezi rokem 1499 a 1502, měly za následek postupný zánik islámu, jako legálního náboženství. Hlavním důvodem byl problém soužití dvou různých kultur a náboženství v jedné zemi. Řešením bylo vyhnání anebo absorpce slabší skupiny.

Díky dohodám byl relativní klid až do konce století. Skutečně se dodržovaly, i když se vědělo, že reconquista neskončí do té doby, než obyvatelstvo přejde ke křesťanství. Z tohoto důvodu se postavení muslimů zhoršovalo. Postupem času situace došla do stádia, kdy muslimové mohli prodávat domy v Granadě, ale nemohli je kupovat. Záměrem bylo, aby se v nich usadili křesťané.

Dohody byly velmi dobře promyšlené. Bylo zřejmé, že nakonec nařízení krále nemůže mít větší moc než církevní nařízení papeže týkající se nevěřících. Ty šetřila inkvizice, [24] nikoliv světské soudy. Na základě toho přijel do Granady kardinál Cisneros [25] a začal se věnovat zkoumání muslimů. V řadách muslimů to vyvolalo strach a 18. prosince roku 1500

[24] Inkvizice byla instituce založena Katolickými Králi v roce 1478 pro vymýcení v království jiných náboženství než křesťanství, v její kompetenci byli jenom křesťané. Inkvizice postupem začala soudit i nevěřící.

[25] Francisco Jiménez de Cisneros O.F.M. Obs. *1436 - †1517, kardinál, arcibiskup toledský, patřil k františkánům, třetí kastilský inkvizitor

se vzbouřili v Albayzínu. Vzpouřila trvala tři dny a dopadla pro mudéjary špatně. Milost a zproštění viny byla nabídnuta tomu, kdo se nechá pokřtít. Ze strachu tak učinilo asi 9 000 muslimů z Granady a nejbližšího okolí.

Katoličtí Králové se domnívali, že pokřtění mudéjarů napomůže kulturní asimilaci. Výsledkem byl pravý opak. Noví křesťané se do společnosti nikdy nezačlenili.

6. Křesťanská Granada versus maurská

6.1. Katoličtí Králové

Titul Katoličtí králové byl udělen Ferdinandovi II. Aragonskému (10. března 1452 – 23. ledna 1516) a jeho manželce Isabele I. Kastilské (22. Dubna 1451 – 26. Litopadu 1504) papežem Alexandrem VI. ^[26] v roce 1496. Tento titul je a byl dědičný, i když se nástupcům tak nikdy neříkalo

Za vlády Ferdinanda II. Aragonského a Isabely I. Kastilské se dosáhlo shody mezi Kastilií a Aragonem. Tato dohoda znamenala přechod středověkého „Španělska“ v moderní.

Katoličtí Králové vytvořili velmi mocné království. Dobytím Granady a ostatních měst jako byla např. Almeria a Baza, dosáhli poprvé sjednocení celého území dnešního Španělska pod jednu korunu mimo Ceutu a Olivenzu, jež nyní patří pod Španělsko, nicméně v té době patřily Portugalsku.

6.2. Z muslimské Granady na křesťanskou

2. ledna 1492 vstoupí „Katolická veličenstva“ do Granady. Všichni jsou uchvázeni krásou města. Mnozí kronikáři, velvyslanci, cestovatelé atd. potvrzují krásu Granady a sdílí názor, že Granada byla perlou Iberského poloostrova.

Mimo všechnu krásu, obdiv a poklony vyřčené na účet Granady zůstává faktem, že Granada patří do světa, který neznají, který je pro ně cizí a zneklidňující.

Umístění, klima a vegetace města jsou bezchybné, na rozdíl od podivného uspořádání města. Způsob, jakým byla Granada postavena, byl typicky arabský. Bludiště uliček, často bez východu a jakéhokoliv řádu, domy malé a namačkané na sebe, zvenčí velmi špinavé, zevnitř však čisté.

Katoličtí Králové a jejich následníci se velmi zajímali o palác Alhambru a její stav. Vybrali aragonského mistra Ramira, pod jehož velením se opravovaly věže a hradby. Johana Šílená se v roce 1515 stará o financování oprav Alhambry. Nechá komplex opravit. Napomůže tak jeho zachování. Karel V. nechá postavit renesanční palác (palác Karla V.), který nikdy nebude dokončen. Karel V. palác nikdy nenavštívil.

Nutno však zmínit i jiné stavby, které zasluhují pozornost. Palác Almanxarra patřící nasroviským královnám. Katoličtí králové ho koupili a přenechali ho dominikánskému řádu Santa Cruz la Real.

^[26] Vlastním jménem Rodrigo Borgia 1431 - 1503, papežem 1492-1503 patří i k nejslavnějším církevním představitelům v dějinách.

Palác Dar – Al – Horra. Residence Boabdilovy matky, sultánky Aixi, v pravém srdci Albayzínu, byl předán klášteru Santa Isabel la Real.

Blízko silnice el Darro se nacházel el Maristán, ústav pro choromyslné, který byl po převzetí Granady Katolickými Veličenstvy přeměněn v Casa de la Moneda (mincovna).

Díky vhodným stavebním úpravám a rekonstrukcím se mnoho budov, ať už soukromého, či veřejného charakteru, zachovalo ve velmi dobrém stavu. Díky prozíravé politice vládců XVI. století (počínaje Katolickými Veličenstvy, konče Karlem V. byly budovy a stavby udržovány a respektovány, i když mnoho z nich si nezachovalo svou původní funkci.

Renesanční palác Karla V., v samém srdci Alhambry, nechal vystavět Karel V. jako symbol nové katolické vlády v Granadě. Na jedné straně nádherné město, a na druhé strach z neznáma.

Isabela Katolická při pobytu v Granadě se neusadila v Alhambře, ale v klášteře sv. Jeronima, jako kdyby Alhambra nebyla dostačující pro potřeby královny.

Většina dokumentů z XVI. století zmiňuje krásu Granady i neklid, který je z ní cítit. Zmiňuje střet dvou civilizací. Na muslimskou nahlíží jako na méněcennou. Dokument z 19. června 1502 zmiňuje nutnost řady změn pro ozdravení města. V dokumentu z roku 1503 se píše o nebezpečnosti spojených domů v ulici Elvíra. Plaza Nueva je popisována jako „velmi škaredá a nebezpečná“. Vše vrcholí označením Albayzínu Filipem II. za nebezpečný svět.

Katolická Veličenstva jsou nucena k úpravě města. Úkol se dělí do třech etap:

1. zkrášlení a zušlechtění města, jehož vzhled není vyhovující
2. zajistit bezpečnost
3. dát k dispozici vše obyvatelům města.

Mluví se o uspořádání a uklízení hlavního města nasrovske dynastie, které je fyzicky i morálně nemocné a je třeba ho začít regenerovat.

Idea vládců nebyla město jen kristianizovat, ale také kastilizovat. Město bylo cizí a nebezpečné všem, kdo ho navštívili. Bylo potřeba město změnit od základů.

Prvním plánem Katolických Veličenstev bylo rozšíření ulic. Některé domy se zbouraly, jiné se upravovaly. Dotčeným obyvatelům byla vyplacena náhrada.

Jedním z problémů bylo dokonce zúžení ulice ve výšce – jako například balkóny obehnané dřevěnými žaluziemi. Umožňovaly ženám vidět, co se děje na ulici aniž by byly spatřeny (muslimské pravidla).

Změny se dotkly i obchodníků. Obchody jsou rozmisťovány plánovitě podle oblastí.

Změnami jsou dotčena také náměstí. V muslimských a hispanomuslimských městech včetně Granady jsou náměstí bez větších volných ploch. Muslimská urbanistika města

se začala měnit. Katolická Veličenstva přestavovala Granadu v kastilské hlavní město bez připomínek muslimské minulosti. První náměstí, které prošlou proměnou, bylo náměstí Bibarrambla v roce 1495.

Na tři místa v Granadě upírala Katolická Veličenstva, a později i jejich následovníci, zvláštní pozornost. Bibarrambla, el Hatabín a Campo de Abulnest.

Campo de Abulnest - soubor zahrad a paláců, plnící účel letního sídla vládců nasrovské dynastie. V roce 1497 se Katolická Veličenstva rozhodnou, že princ Juan oslaví svou svatbu právě zde. Přejmenovali místo na Campo del Príncipe. Princ ještě před svatbou roku 1497 umírá. Místo si však jméno Campo de Príncipe uchovalo.

Náměstí Hatabín, dnešní Plaza Nueva, je pro svou polohu předurčeno k velkému rozkvětu. Spojuje puerta Bibarrambla a puerta de Guadix. V roce 1505 na rozkaz Isabely Katolické vyrostla na tomto náměstí Chancillería Real ^[27], budova soudu.

V XVI. století byla Granada městem ve výstavbě. Existovala výjimka, která nepodléhala změnám – Albayzín, město ve městě. Místo, kde žili maurové. Změny přišly až v letech 1569 – 1570 po jejich vyhnání. Všechny dochované prameny z konce XV. a XVI. století popisují Albayzín jako uzavřenou, spleťitou a nebezpečnou část města.

Rozdílnost mezi muslimským a křesťanským světem byla obrovská. I dnes je patrné, že politika přeměny města z muslimského na křesťanské v XVI. a XVII. století netriumfovala. Přítomnost arabské kultury je zde velmi patrná. Počínaje obrovským počtem marockých a jiných muslimů, jejich obchůdků a konče tím, co arabská kultura zanechala. Kombinace kultur zde vytváří jedinečnou atmosféru města. Granada je městem tří kultur. Po dlouhá staletí zde vedle sebe žili židé, křesťané a muslimové.

6.3. Město a složení obyvatelstva

Dobytí Granady znamenalo pro většinu obyvatelstva stát se mudéjary. Jejich práva a povinnosti regulovaly mírové smlouvy, respektující jejich zvyky, jazyk, náboženství i kulturu.

Muslimové žijící ve městech se stěhovali na venkov a zanechávali své domy prázdné. Ty se pak staly domovem přicházejících křesťanů. Mírové smlouvy umožnily udržet klid v provincii až do konce XV. století, protože byly dodržovány. S počátkem nového století však

^[27] Budova Chancillería Real; v současnosti sídlo nejvyššího Andaluského soudu. Budovu nechal postavit Karel V. v roce 1531, dokončena byla za Filipa II. v roce 1581. Budova měla dvě části – soud a vězení. Fasádu zhotovil Francisco del Castillo, sochy jsou od Alonsa Hernández. Budova má dvě patra, v prvním jsou troje dveře a v druhém pak šestero balkónů s korintskými sloupy. Na nádvoří budovy jsou pak dvě sochy la justicia (spravedlnost) y la fortaleza (síla). Hlavní náměstí v budově soudu zhotovil Diego de Siloé. Královská věznice fungovala až do 19. století

dohody přestávaly být respektovány. Pro Katolické Krále reconquista neskončí, dokud muslimové nekonvertují na křesťanství nebo neodejdou.

Mezi lety 1492 a 1500 došlo ke dvěma různým migracím. Granadská společnost ztratila mnoho obyvatel vinou války, zajetí a hlavně emigrací vládnoucích vrstev, vůdcích nebo vzdělaneckých skupin. To přispělo k větší bezbrannosti obyvatelstva a k úpadku kultury. V celém Granadském emirátu žilo před dobytím asi 150 000 maurů. Když se Granada stala křesťanskou, žilo zde asi 100 000 maurů a asi 105 000 křesťanů. Ti přicházeli do Granadského emirátu hlavně mezi lety 1485 – 1499. Předpokládá se, že v té době do Granadského emirátu imigrovalo kolem 40 000 obyvatel z Murcie, Andalusie a Nové Kastilie. Lidé osídlovali území bývalého emirátu a místa v prázdném pohraničí. Koruna přidělovala mnoho pozemků, různých nemovitostí a dokonce pomáhala novým osídlencům při nákupu nemovitostí. Využila se asi 250 let známá metoda rozdělování. Předběžně se určil počet obyvatel, který se měl usadit na daném místě, a podle toho byl přidělen určitý majetek. Noví osídlenci byli osvobozeni od daní na deset či dvacet let. To pomohlo osídlit všechna nově dobytá velká města jako Ronda, Alhama, Loja, Baza, Guadix, Vera, Marbella, Málaga, Velez – Málaga, Almuñecar, Salobreña a v neposlední řadě také Almería. Noví opřistěhovalci se také usazovali v hlavním městě Granada. Kolem roku 1497 už žil v hlavním městě Granada velký počet křesťanů. Muslimové byli soustředěni hlavně v Albayzínu a na předměstích Granady.

Většina nových osadníků byli rolníci (více než polovina obyvatelstva). Dostali parcelu, na které pracovali. Tak začali vznikat střední a malí vlastníci. Ovšem nejen rolníci tvořili obyvatelstvo. Především ve velkých městech tvořili část obyvatelstva také řemeslníci, kupci a vojáci. Nové obyvatelstvo a vlastníci byli povinováni zůstat se svými rodinami na novém území většinou deset let. Tamní život se vyznačoval vznikem oligarchií a budováním velkých majetků na úkor malých zemědělců, kteří půdu nevlastnili, ale pronajímali si ji. Oligarchie se zde projevovala ve větší míře než v Kastilii. Důvodem byl velký počet královských milostí.

Proces kolonizace andalusských teritorií představoval transplantovat společnost z jiných křesťanských měst na území dobyté na muslimech za účelem prosperity a kontroly území, protože procento muslimských obyvatel bylo stále vysoké. Ideální typ takového člověka byl pro Katolické Krále válečník – rolník. Jaké měli noví obyvatelé důvody, že se vydali na dlouhou cestu do nebezpečných krajín, ve kterých nikdo před tím nebyl? Hlavní důvody byly tři.

1) mentalita myšlení – znovu dobytí území dlouhá staletí zabraná muslimy

2) zlepšení úrovně života. Rodina dostala zdarma dům a půdu, pokud byla ochotna se odstěhovat do krajiny určené korunou.

3) úleva na daních.

Noví obyvatelé to neměli lehké. V letech 1480 – 1490 byli nuceni čelit epidemii tyfu, v letech 1487 – 1494 zemětřesením. Byly zde válkou poničené domy, pole, cesty, přetrvávání muslimského obyvatelstva, nebezpečí lupičů, ale hlavně vnitřní rozpory.

O obyvatelstvu v Granadě na přelomu XV. a XVI. století víme velmi málo. Jediné existující prameny pocházejí od kronikářů či cestovatelů. Tyto zdroje se velmi liší. Někteří uvádějí, že Granada v té době měla 120.000 obyvatel, jiní 60.000. Město mohlo tehdy mít rozlohu asi 170 hektarů. Předpokládá se dle rozlohy města, že počet obyvatel 50.000 – 60.000 bude nejbližší pravdě. Domy nebyly všechny osídleny. Asi 10 % domů v Albayzínu zůstávalo opuštěných. Během XV. století počet imigrantů se mohl zvýšit až na 70.000. Kolem roku 1492 začala emigrace muslimů, kteří se nebyli schopni vyrovnat s conquistou křesťanů. Přesto kolem roku 1500 byla Granada pravděpodobně nejvíce osídleným městem na Iberském poloostrově. Na konci XVI. století má Granada asi 35.000 – 40.000 obyvatel. Město se tedy nezvětšuje ani nerozvíjí, právě naopak. Granada se z vyhnání mudéjarů nikdy úplně nevzpamatovala. Imigrace nebyla dostatečná na pokrytí ztráty emigrací.

Mudéjarové byli vyhnáni z důvodu rekatolizace celé země. Katoličtí Králové se domnívali, že obyvatelstvo se stejným náboženstvím si lépe rozumí mezi sebou. Předpokládali, že se zahladí rozdíly mezi dvěma tak různými etniky.

Život v Granadě po roce 1493 byl klidný. Přes všechny války, které byly svedeny o území mezi křesťany a muslimy se zdálo, že mezi obyvateli v Granadě vládne velká tolerance. Jedním z důvodů poklidného soužití byl fakt, že arcibiskup Hernando de Talavera^[28] se pokoušel o konvertování mudéjarů na křesťanství nenásilnou cestou. Povstání maurů v roce 1500 bylo důsledkem drastické politiky kardinála Cisnerose proti mudéjarům.

Kapitulace v Granadě byla jiná než v Toledu a Valencii. Nebyla zdaleka tak tolerantní vůči mudéjarům. V době dobytí Granady už na Iberském poloostrově nezbývalo žádné jiné hispanomuslimské království, kterého by se křesťané obávali. Muslimská část obyvatelstva se měla přizpůsobit. Věřilo se, že křest je prvním krokem ke správnému začlenění mezi křesťanskou společností. Nebyla to pravda. Rozdíly mezi novými osídlenci se zvětšovaly. V horách rozmáhaly se bandy lupičů s podporou maurů.

[²⁸] Hernando de Talavera *1428 - †1507, z řádů Jeronimů, představený Prada, biskup ávilský, arcibiskup granadský zpovědník a rádce Isabely Katolické.

V roce 1511 se netolerance k maurům ještě vystupňuje, když vstoupí v platnost nová omezení. Cílem je rozbití zvyků muslimského obyvatelstva. Situace už tak vyhrocená se ještě zhorší v roce 1526. Rada, která se sejde záměrně v Capille Real, požaduje zákaz všech zvláštností maurů, jako je jejich jazyk, oblečení, obřízka atd.

V Granadě se brzy ustanoví inkviziční tribunál jako aparát dohlízející na správné křesťanské chování Maurů.

V Granadě působila inkvizice z důvodu spolupráce náboženské a politické moci při kontrole města.

Důležitou částí obyvatelstva Granady byly vládnoucí rodiny. Ekonomicky silné obyvatelstvo mělo zájem na začlenění se do společnosti. Po pádu emirátu jim však byla odebrána veškerá moc. Z důvodu přetrvávajícího uctívání islámu na ně bylo nahlíženo jako na méněcenné.

Po roce 1500, po povstání maurů a odvolání kapitulací, se soužití mezi mudéjary a křesťany změnilo. Nebyl vydán oficiální zákaz dodržování tradic v běžném životě jako lázně, oblečení, náboženské zvyky, ale už byli za praktikování pronásledováni. Bylo jednodušší nechat se pokřtít. Velká část mudéjarů přijala křest. Stali se novými křesťany, tedy maury. V praktikování islámu pokračovali tajně.

6.3.1. Srovnání

Složení obyvatelstva po roce 1492 se velmi změnilo. Muslimská část se postupně zmenšovala a nahrazovala ji křesťanská. Spolu s vytrácením muslimské části populace se vytrácely i zvyky, tradice a kultura. Ztráty obyvatel zapříčiněné nejprve válkou, pak emigrací a nato různými záplavami a zemětřeseními byly obrovské a nenahradily je ani migrace křesťanů.

Za vlády nasrovské dynastie v Granadském emirátu bylo složení obyvatelstva v Granadě z největší části muslimské a malou část tvořili židé spolu s křesťany a křesťanskými zajatci. Nasrovská dynastie byla v tomto smyslu mnohem tolerantnější vůči jiným etnikům v emirátu. Nenutili křesťany ani židy ke konvertování na islám. Mohli si zachovat své náboženství, své zvyky a svou kulturu.

Obě období jsou typická převahou jednoho etnika nad ostatními. Ať převaha muslimů nad křesťany a židy, či převaha křesťanů nad ostatními. Proč byli muslimové k jinověrcům

tolerantnější než křesťané? Myslím si, že jako za vším v historii tak i za tím byla politika. Politika je přítomna vždy a všude. Křesťané po dobytí emirátu měli absolutní moc nad Iberským poloostrovem. Arabové podporu neměli. Zůstali na poloostrově sami a poraženi. Zůstali cizím a dráždivým elementem pro Katolické Krále a později pro jejich následovníky. Nebyl důvod pro podporu přetrvávání muslimů v křesťanském království.

V Koránu je mnoho dvojznačných pasáží a některé ze základních myšlenek islámu mají mnoho společného s křesťanstvím. Ve středověku byl islám otevřeným náboženstvím. Jinověrci platili v emirátu tzv. jinověorskou daň (chizya). Tato daň byla důležitým zdrojem příjmů státní pokladny. Byl to jeden z hlavních důvodů, proč muslimové nenutili křesťany konvertovat.

Podle mého názoru přinesla reconquista obyvatelstvu více negativního než pozitivního. Počínaje umíráním lidí ve válkách, konče pronásledováním etnik, jiných než křesťanských na celém poloostrově.

6.4. Ekonomika

Ekonomika v XVI. století dosáhla velkého rozvoje. Velkým negativem je však fakt, že kvantita nahradila kvalitu.

6.4.1. Zemědělství

Zavlažovací systém v těchto oblastech byl velmi důležitý. Díky němu úroda byla větší. Křesťané zavlažování převzali od arabů a aplikovali ho ve svém zemědělství. Zavlažované parcely se většinou nacházely blízko městských center, blízko řek, nebo v nížinách.

Ve maurských vesnicích vlastnictví vody bylo společné, stejně tak práce a základní výdaje, také parcely byly ve společném vlastnictví.

Na rozdíl od křesťanských měst se oligarchie snažila získat prameny pro své využití. Z toho důvodu bylo třeba vydat řadu nařízení regulujících užívání vody. Tyto předpisy regulovaly pravomoci starosty, který měl na vodu dohlížet. Distribuce vody vyvolala konflikty mezi obyvateli. Kontrolu převzal guvernér. Na zavlažovaných parcelách se pěstovaly luštěniny, obilniny a ekonomicky využitelné stromy. Některé oblasti Granady produkovaly bohatou úrodu pšenice a ječmene. V horských oblastech se choval dobytek pro vlastní potřebu. Maso bylo nedostatkovým zbožím už za nasrovské nadvlády.

V sušších oblastech se dařilo olivovníkům. Jejich důležitost v muslimské stravě

způsobila, že byly vysazovány ve všech krajích emirátu. Jaén je dodnes největším producentem oliv na světě.

Vinná réva byla nejcharakterističtější plodinou pěstovanou v suchých oblastech. Výjimečně se pěstovala i v zavlažovaných oblastech. Pěstovala se na malých parcelách po celém emirátu pro vlastní spotřebu a lokální obchod. V nejlépe zavlažovaných oblastech a nížinách se pěstoval len.

6.4.2. Vlastnictví půdy

Kraje s převládajícím velkostatkářstvím (typické pro křesťanskou společnost) měly jen malé procento muslimského obyvatelstva. V přímořských oblastech a na východě království, kde se conquista realizovala pomocí kapitulací a udržela se tak zde větší část muslimského obyvatelstva, byla půda v rukou malohospodářů, kteří vlastnili malé parcely. Půda získaná Katolickými Veličenstvy na konci XV. století byla rozdělována do rukou starých křesťanů. Přesto na konci století v těchto teritoriích byla stále převaha maurů jako vlastníků půdy. V příměstských zónách hlavně na severu a ve středu království bylo procento starých křesťanů sice malé, ale měli v držení nejdůležitější parcely. Naopak v některých vesnicích či městech bylo sice silné zastoupení starých křesťanů, ale většina půdy zůstala v rukou maurů.

6.4.3. Chov dobytka

V XVI. století byly velmi patrné rozdíly mezi malými zemědělci (maurové, či křesťané, kteří obhospodařovali malou parcelu a vlastnili pár zvířat pro vlastní spotřebu) a mezi „señorem de ganado“ (pán dobytka), zpravidla Kastilec, který vlastnil velká stáda. První skupina používala dobytek k práci nebo vlastní spotřebě. Druhá skupina vlastníků to dělala za účelem obchodu.

Velkostatkáři obchodovali s Janovany a zásobovali města a vesnice masem.

Dobytěk a kozy se chovaly ve všech částech emirátu. Ovce převažovaly jen na severu emirátu. Také chov koní a oslů byl velmi důležitý. Privatizace společných pozemků měla za následek, že maurové se stali drobnými hospodáři nebo si půdu jen pronajímali.

6.4.4. Obchod

V ekonomice orientované na zemědělství a na samozásobitelství byla i část, která byla orientovaná na zahraniční trh a to hlavně na obchod s Janovany. V tomto sektoru nedošlo po reconquistě k velkým změnám.

Přítomnost janovských kupců po dobytí emirátu Katolickými Veličenstvy se nezměnila. Víme, že se vrátili zpět. Důležité pro tento obchod bylo, že zájmy obou stran se nezměnily. Granada měla zájem na exportu cukru, fíků, rozinek a mandlí. Janov dovážel vlastní výrobky nebo dovezené z jiných zemí např. drogy, koření a zboží z Berbérie a hlavně obilí, kterého za nasrovske dynastie byl velký nedostatek. Pro křesťany bylo obrovskou výhodou velké zemědělské bohatství zanechané zde předchozími obyvateli. Dostatek orné půdy, olivovníků, fíkovníků, citrusovníků, mandlovníků a hlavně cukrové třtiny.

6.4.5. Hedvábí

Kastilská reconquista neovlivnila pěstování hedvábí, které bylo svou kvalitou známé v mnoha zemích. Její produkce zůstala stejná. Avšak určité změny způsobené novou administrativou, novým obyvatelstvem a hlavně zájmy na trhu s hedvábím způsobí určité změny v produkci hedvábí.

První a největší změna byla v regulaci. Na proces dohlíželi dozorcí. V městech se usadili specialisté na barvení a tkaní hedvábí. V XVI. století byla Granada nejdůležitějším obchodním městem s hedvábím. Další důležitou změnou byla znalost Kastilců urychlování růstu moruší a tím větší produkce listů. Aplikovali to již dříve např. v Murcii. Větší produkce hedvábí však byla na úkor vyhlášené kvality. Za nasrovske dynastie se produkovalo nej kvalitnější hedvábí.

Granadské vládnoucí vrstvy chtěly pěstovat hedvábí podle valencijského a murcijského způsobu. Kvalita byla nahrazena kvantitou. Hedvábí se vyváželo surové, nebo utkané jako samet, taft nebo brokát.

6.4.6. Cukr

Pěstování cukrové třtiny se po reconquistě velmi rozšířilo. Tradice pěstování cukrové třtiny následovala středověký proces a byla v rukou maurů až do roku 1568. Zpracovaný cukr se vyvážel z Motrilu, Almuñecaru či Malagy. Pěstovala se nejen na pobřežích, ale také v Granadě. Zde se třtina pěstovala pro lokální účely.

Odbytištěm cukru byla Itálie. Kastilci usilovali o změnu a snažili ovládnout

mezinárodní trh.

V roce 1569 po vyhnání maurů, se kvalita cukru velmi zhoršila. Výrobu přebrali křesťané, kteří do té doby s cukrem neměli zkušenosti. Toho využili Janované a ovládli vývoz. Také do roku 1568 kontrolovali určitou část vývozu. Maurové si však hlídali velmi důležitý sektor, přeměnu třtiny v cukr. Nadvláda Janovanů nad obchodem s cukrem byla nesporná.

6.4.7. Vlna

Rozvoj chovu ovcí v granadském emirátu v XVI. století od začátku souvisel se zájmy obchodu s Janovany. Produkce vlny zaznamenala v XVI. století obrovský nárůst. Na rozdíl od cukru, kde Janovany zajímalo vlastnictví některých částí produkce cukru. Neměli zájem o vlastnictví stád. Základnu obchodu s vlnou umístili do Huéscaru. Zde měli kontrolu nad trhem. V XVI. století se také velmi rozvíjela výroba textilu.

6.4.8. Těžba

Těžba nerostů prochází po reconquistě úpadkem. Byl nedostatek technických odborníků. Královská politika nebyla schopna zajistit přízeň šlechty. Šlechta a bohatí lidé nebyli ochotni investovat do těžby v oblasti Sierra de Gádor.

6.4.9. Srovnání

Dle mého názoru reconquista granadské ekonomice spíše uškodila, než prospěla. Kastilie byla více orientovaná na výdělek, a tím utrpěla kvalita. Nejvíc změn v ekonomice přinesla změna vlastnictví půdy, které „chudým vzalo a bohatým dalo“. Malí hospodáři ztratili půdu, nebo měli problémy s přežitím, zatímco se rozmáhalo velkostatkářství. Větší úroda, která byla požadována Kastilií, měla vliv na pokles kvality hedvábí. To samé se stalo v produkci cukru. Vyhnáním maurů upadla kvalita.

Dalším nepříznivým faktem bylo podmanění obchodu Janovany. Za maurů ho sice ovládali, ale maurové si udržovali kontrolu nad hlavními sektory. Za vlády Kastilie Janované získali úplnou nadvládu nejen nad cukrem a hedvábím, ale taky nad vlnou. Křesťanští osadníci „zdědili“ sady, pole, lesy a všechny obhospodařované oblasti. Převzali po Arabech velmi důležitý zavlažovací systém, který byl klíčem pro větší úrodu.

6.5. Politika za Katolických Králů

Politický systém v Granadě je kombinací mezi starým systémem a reformami Katolických Veličenstev. Granada se nezačlenila pod Kastilii jako ostatní dobytá území, ale byla respektována její historie a tradice. Přiřadila se ke Kastilskému království jako Granadské království. Království si uchovalo mnoho svých zvláštností a institucí, které se sžily s novými, přinesenými Katolickými Veličenstvy.

Později se ukázalo, že pro následníky Katolických Veličenstev, to nebylo nic víc, než dědictví koruny.

Granadské království si nevytvořilo svůj nový systém hned. Byl to výsledek potřeb okolností, které se děly. Postupem času se politické cíle změnily a cílem politiky bylo nedělit obyvatelstvo na křesťany a mudējary, nedělit instituce na nasrovské a kastilské, ale jen kastilské.

6.5.1. Městské uspořádání

V roce 1494 začíná proces kastilizace. Katolická Veličenstva dosazují členy oligarchie jako radní a to podle vyhlášky, jejímž obsahem je, že pozice 24 radních připadne muslimům, kteří si to zaslouží, ale tato pozice už nebude dědičná, nýbrž po jejich smrti budou nahrazeni starými křesťany. Tak v roce 1522 už v radě zůstávají jen dva muslimové.

Radu tvořil purkmistr, 24 radních a 20 porotců a určitý počet úředníků. Purkmistr byl přímý představitel koruny, jeho jediným úkolem bylo předsedat městské radě, ale jeho moc rostla. 24 radních mělo místo dědičně, starali se o obchodní zájmy rady. Porotci byli jmenováni monarchou, měli tvořit protiváhu proti radním. Počet úředníků byl různý. Byrokratizací rady došlo ke zvětšení na 200 členů. Rada byla hojně dotována korunou, aby jí oddaně sloužila. Granada se stává osmnáctým městem Kastilie s reprezentací kortézů.

6.5.2. Soudnictví

Soudní reforma provedena Katolickými Králi nahradila „audiencia Real“ (*královské slyšení*) za jediný tribunál s odvoláním ke Kastilii. Dva nadřazené soudy se stálým sídlem ve Valladolidu a Ciudad Real. V roce 1500 Katoličtí Králové rozhodli, že soud, který sídlil v Ciudad Real, přemístí do Granady.

6.5.3. Srovnání

Obě politiky jsou naprosto odlišné. Některé prvky mají však vzdáleně podobné. V té době obě impéria kladla velký důraz na náboženství, ať už křesťanství či islám a politika tím byla do velké míry ovlivněna.

Dobytí Granady přineslo záhubu dosud známému soudnímu systému. Bylo slíbeno jeho zachování, ale postupem času se přeměnil na typ křesťanský.

V úředním systému se začala objevovat dosud neznámá byrokracie.

Granadský soudní a politický systém se změnil od základů. Z muslimského soudnictví se nezachovaly žádné tradice. Myslím si, že nebylo možné dodržet kapitulace (kapitulační smlouvy) v bodech o soudnictví. Nebylo možné soudit obyvatelstvo jednoho království podle dvou odlišných soudních systémů, zvláště pokud králům šlo o asimilaci mudéjarů mezi křesťany.

6.6. Architektura v Granadě za Katolických Veličenstev

Symbolickým aktem předáním klíčů Boabdila Katolickým Veličenstvům, skončilo dlouhé období nadvlády muslimů, aby další epocha nadvlády, tentokrát křesťanská, mohla začít. Výsledkem dlouhého procesu změn se Granada postupně přeměňovala z islámské na křesťanskou.

Přelom XV. a XVI. století bylo ve znamení zabírání starých muslimských staveb a jejich přebudovávání na křesťanské.

Ale přes všechny reformy existovaly části Granady, které nejen unikly přestavování, ale které dokonce měly obrovský respekt a byly tak zachovány jako dědictví nasrovské dynastie. Jedním z nejlepších příkladů je samotná Alhambra. Na jedné straně snahy vše přestavět, aby bylo na první pohled patrné, že došlo ke změně vlády (hlavní mešita – přeměna v katedrálu) a na straně druhé přání ponechat některé ze staveb, které měly pro maury velký význam (Alhambra). Alhambra utrpěla dlouhými a náročnými boji. Bylo nutno ji nechat opravit. Katoličtí Králové tímto úkolem pověřili hraběte de Tendilla [²⁹], který dohlížel na opravy hradeb, bran a věží.

Alhambra se tak stala symbolem dvou civilizací – muslimské a křesťanské. Jsou zde paradoxně spojeny jako výsledek 2. ledna 1492. Mezi některé změny či stavby provedené v Alhambře za katolických králů můžeme zařadit:

- Torre de Vela

[²⁹] Íñigo López de Mendoza y Quiñones *1440 - †1515.

- Puerta de la Justicia
- Kostel Santa María přestaven z mešity
- V paláci Comáres dekorace yugo y flecha [³⁰]
- V Generalife postavili ochoz s oblouky a výhledem na město, na oblouky namalovali yugo y flecha a napsali nápis: tanto monta, monta tanto [³¹]

6.6.1. Farnosti

Změna vlády přinesla do Granady nové modely budov, které jsou náboženského charakteru a měly velký podíl na vzhledu nového města. Jeden z těchto typů jsou farnosti, které mají Granadu přetvořit podle vzhledu ostatních křesťanských měst a udělat z ní gotické město.

Realizace těchto změn začala v Albayzínu a pokračovala až do Alpujarry. Mírové smlouvy z roku 1492 nebyly dodržovány.

Výstavby farních kostelů byly realizovány zčásti přestavbou mešit na křesťanské chrámy. Bylo to chápáno jako kontrola a integrace kolektivu maurů, kteří byli donuceni konvertovat na křesťanskou víru. Granadské kostely jsou charakteristické svým mudéjarským stylem. Ranější z nich se vyznačují větším počtem středověkých rysů. Ty i přes velkou variaci možností většinou využívají typ Katolických Veličenstev. Jedna loď ve tvaru obdélníku s nebo bez postranních kapliček, které jsou zastřešeny mudéjarskou střechou vyřezávanou ze dřeva. Ornamenty na ní bývají od těch nejjednodušších obrazců až po velmi složité. Největšími změnami projdou věže a vstupní brány. Je zde snaha zviditelnit novou křesťanskou nadvládu.

Vrchní část minaretu, odkud se svolávalo k modlitbě, je přetvořena mudéjarským uměním na zvonici. Vytvoří tak úplně nový typ věže, bez ztráty její původní podoby a dekorace.

Nejdůležitějšími změnami projdou fasády. Jsou přestavěny v renesančním stylu a tvoří je umělci z Itálie. Později také Španělé jako např. Diego de Siloe. Některé ranější kostely mají fasádu ještě pozdně gotickou. Fasády bývají z cihel, mívají lomený oblouk

[³⁰] Jho a šíp, znak Katolických Veličenstev, Yugo a Flecha si vybrali, protože začínali stejnými písmeny jako jejich jména Isabel y Fernando; později byl tento symbol užíván jako symbol frankistického režimu.

[³¹] Celá fráze zní: „tanto monta, monta tanto, isabel como fernando“. Mělo to znamenat, že když se Isabel a Ferdinand vzali, měli oba dva naprosto stejně velkou moc, takže nezáleží na tom, kdo vydal rozkaz, platí stejně jako od Ferdinanda, tak od Isabely.

a bývají hojně ozdobeny keramikou podle sevillského vlivu. Některé farnosti: San Salvador del Albaicín, Santa María de la Encarnación, San Pedro y San Pablo a mnoho dalších.

6.6.2. Kláštery

Život Isabely byl zasvěcený království a náboženství. A tak jedna z nejdůležitějších záležitostí po dobytí Granady pro ni bylo založení různých klášterů a začlenění Granady do Kastilie.

Většina granadských klášterů byla založena roku 1492. Jako příklady můžeme zmínit Merced Calzada, Santa Cruza la Real, San Francisco de la Alhambra a klášter San Jeronimo.

6.6.3. Politika pohostinství a hojnosti

Katoličtí Králové plánovali postavit jeden velký komplex – nemocnici- která by se starala o chudé a o poutníky. Tak vznikla Hospital Real (královská nemocnice) založená v roce Isabeliny smrti (1504). Hospital Real se stavěla dlouhou dobu a zkombovalo se zde mnoho slohů – gotika, renesance a mudéjar. Stavba je známá svými nádhernými mudéjarskými stropy, na kterých pracoval Juan de Plastincera. Hospital Real má jen kamennou fasádu. Jedinou dekorací je platereskí portál. Nyní je Hospital Real využíván jako knihovna UGR.

Rovněž byla založena například nemocnice Svaté Anny, později nemocnice Corpus Christi. Všechny tyto objekty, hlavně ty, které jsou z dob prvních let křesťanské nadvlády, mají zvláštní architektonický styl. Podobají se spíše palácům než nemocnicím a většinou jsou kombinací stylů, viz Hospital Real.

Obrovské politické, ekonomické a sociální změny v granadském království ve XVI. století zapříčinily velké změny v umění. Reorganizace území a implantace nových institucí způsobila proměnu konstrukce hradů, nemocnic, škol, radnic, kostelů, klášterů, konventů, katedrál..., novým požadavkům.

Historické událostí a politické změny vytvořily několik fází změn v sociální, ekonomické a taktéž administrativní sféře a z toho důvodu i umění by mělo mít několik fází. Umění té doby bylo velmi pestré.

V tomto století vznikly čtyři naprosto odlišné směry.

Jako odpověď na moderní dobu vznikla renesance (la Capilla Real, el Hospital Real, hrady Calahorra a Veléz, palác Karla V., Chancillería Real), gotika (katedrála v Almerii,

kostely v Alhamě a Baze, kláštery San Jeronimo, Santa Cruz la Real), přezdobené španělské baroko (kostel San Juan de Dios v Granadě, Klášter Cartuja v Granadě) a konečně výsledkem soužití byl jeden z nejzajímavějších směrů všech dob a to mudéjarské umění, které má prvky arabské kultury stejně tak jako křesťanské. Její představitelé jsou tzv. mudéjarové. Arte mudéjar bylo kontrastem mezi dvěma kulturami. Z muslimské nadvlády se přešlo na křesťanskou.

Mezi renesanční stavby započaté Katolickými Veličenstvy můžeme zmínit Královskou kapli a Královskou nemocnici.

Královská kaple byla započata v roce 1504 a byla zadána Katolickými Veličenstvy jako jejich hrobka. Ferdinand Katolický pracemi pověřil sochaře Enrique Egase, který se osvědčil při stavbě portálu Hospital Real v Santiago de Compostela. Kaple byla dokončena v roce 1517 a na přání Karla V. byla značně obohacena v následujících letech (retábl od Felipe Vigarnyho). V roce 1521 byla do hrobky uložena těla Katolických Veličenstev.

V roce 1511 se začala budovat Hospital Real opět pod vedením Enrique Egase. Stavba trvala až do XVII. století. Jde o velmi eklektickou stavbu, protože mimo renesanční sloh zde také můžeme vidět příklad mudéjarského umění a také ještě část gotiky. Sloužila pro poutníky a chudé nemocné lidi. V nynější době je tato budova využívána jako univerzitní knihovna.

Příkladem barokní architektury je Granadská katedrála, která se sice začala stavět až několik let po smrti Katolických Králů, Isabela však ještě před smrtí vybrala místo, kde by měla nová katedrála stát.

Projekční práce na výstavbu Granadské katedrály začaly v roce 1518. Byla postavena na přání Isabely Katolické na místě, kde již stála mešita. Její stavba začala v roce 1523. Hlavním umělcem byl Diego de Siloé, který zhotovil např. La puerta del perdón nebo la Capilla Mayor. Na katedrále pracovalo mnoho umělců, mezi nimiž jeden z nejvýznamnějších je Alonso Cano, který v roce 1704 zhotovil hlavní fasádu.

Gotická architektura se rovněž projevila u Capilla Real a Hospital Real.

A konečně mudéjarské umění, které má v Granadě obrovské zastoupení.

Granada byla popisovaná jako město, které mohlo čítat asi 200 mešit. Mezi ty nejdůležitější patřila Velká Granadská mešita přeměněna na katedrálu, mešita, která byla přeměněna na dnešní kostel Svatého Salvadora v Albayzínu a jako poslední ta, která byla přeměněna na kostel San José.

Začal proces přeměn, který trval několik století. Mešity byly přeměny v kostely a kláštery. Muslimové už oficiálně v Granadě nebyli, protože byli donuceni vybrat si mezi

vyhoštěním a konvertováním na křesťanskou víru. Mezi prvními kláštery byl klášter Svaté Isabely, založen Isabelou Katolickou.

Arte mudéjar se začíná objevovat ve Španělsku zároveň s reconquistou. Je to umění, které vzniklo spojením křesťanského a arabského umění.

V Granadě se mudéjarské umění začalo rozvíjet na přelomu XV. a XVI. století po dobytí Granady Katolickými Veličenstvy.

6.6.4. Srovnání

Jedné z mála oblastí a to v umění a architektuře dobytí Granady přineslo rozkvět. Objevovaly se neustálé snahy vymýtit arabskou kulturu a architekturu, ale byly výjimky jako Alhambra, které byly ctěny. Ostatní stavby, které byly postupem času přestavěny na křesťanské. Staly se skvělými architektonickými důkazy toho, co může vzniknout spojením prvků dvou naprosto odlišných etnik a náboženství.

Změny se vždy nejvíce projeví v umění. Není tomu jinak ani v tomto případě. Jak je uvedeno výše, století XVI. je plné změn. V umění se to odráelo hned třemi novými styly. Město Granada a jeho architektura se po reconquistě změnilo. Odpovídá teď více typu hispánských měst. Plochy na náměstích byly rozšířeny a utvořeny do tvaru čtverce, mešity byly proměněny na kostely, ulice jsou rozšířeny a také bylo vystavěno mnoho nových architektonických skvostů, kterou byly naprosto odlišné od arabské kultury, jako je např. Chancillería Real. Všemi změnami a promícháním obyvatelstva pak vzniklo mudéjarské umění.

Mudéjarské umění patří k nejvzácnějším plodům reconquisty.

7. Závěr

Ve své práci se zabývám tématem konce maurské Granady. Toto období považuji za jedno z nejzajímavějších úseků španělské historie.

Po celé dvě a půl století existence se Granadský emirát nacházel ve válečném stavu. Za poměrně krátkou dobu se vystříдалo na granadském trůně dvacet šest emírů. Někteří se na trůn dostali několikrát. Například Muhammad IX., který se na trůn dostal čtyřikrát. Častá výměna panovníků přinesla do emirátu krvavé vnitřní spory, které byly jedním z důvodů zániku emirátu.

Dvě a půl století vlády nasrovské dynastie zanechaly mnoho architektonických skvostů. Nejznámější jsou Alhambra a Generalife. Muslimské umění klade do popředí odlišné hodnoty než západní umění. Typická je skromnost exteriérů a přezdobenost interiérů. Nasrovská architektura je velmi vzdušná a úzce spjata s přírodou.

Po dobytí Granady se Katoličtí Králové zavázali k dodržování mírových dohod. Ty byly až do konce století respektovány. Proto první roky křesťanské nadvlády byly klidné a bez větších problémů. Na počátku nového století se dohody přestaly dodržovat. V království začaly vzpoury, které byly sice všechny potlačeny, ale značně napomohly tomu, že „noví křesťané“ se do křesťanské společnosti nikdy neasimilovali. Obyvatelstvo přišlo o vládnoucí vrstvu a většinu vzdělanecké elity, která emigrovala. Odchody muslimů způsobené reconquistou značně snížily počet obyvatel v Granadě. Hlavní město emirátu už se z toho nikdy nevzpamatovalo. Odchod muslimů ublížil také ekonomice a zemědělství. O odvětví, po tolik století obstarávané muslimy, se začínají starat křesťané a tím utrpí kvalita.

Mnoho staveb bylo zbouráno a charakter města byl do značné míry změněn. V následujícím století se však objevily hned čtyři nové umělecké směry. Nejzajímavějším a nejvzácnějším z nich je mudéjarské umění. Výslednice soužití dvou naprosto odlišných kultur. Ačkoliv byla velká snaha o vymazání arabské historie z tváře města Granady, zdaleka nebyla úspěšná, jak to lze vidět v Granadě XXI. století. Město je mostem mezi dvěma odlišnými světy, evropským a arabským. Soužití tří kultur a náboženství - křesťanů, muslimů a také židů učinilo z Granady neobyčejné místo.

8. Resumen

Este trabajo trata sobre el tema El fin de la Granada maura. Empieza en el año 1232 con el comienzo del emirato Nazarí, con su fundador y su primer emir Muhammad ibn Yusuf ibn Nasr ibn al – Ahmar, y termina con la conquista de Granada por los Reyes Católicos, Isabela la Católica y Fernando el Católico. Pero no termina exactamente en el año 1492, cuando los Reyes Católicos reciben las llaves de la Alhambra. La última fortaleza que quedaba en manos de los musulmanes, sino a principios del siglo XVI.

El objetivo del trabajo es comparar la época nazarí con la que la sigue, la cristiana y ver los cambios más importantes que trae la época nueva para los habitantes, tales como la economía y la arquitectura para la ciudad.

Elegí este tema, porque me llama mucho la atención la cultura árabe dentro de la historia española y creo que esta época de la historia de Granada no es muy conocida para los lectores checos. Según mi opinión es una época muy interesante e importante para la historia de España. La influencia árabe en España se nota, sobre todo en algunas zonas más que en otras, pero está claro que está allí. Donde más se ve el pasado árabe es lógicamente en Andalucía, en el sur de España, porque esa parte fue dominada por los árabes siete siglos, desde el año 711 hasta el año 1492. La última ciudad que fue conquistada por los Reyes Católicos, fue Granada, la capital de los emires Nazaríes, por eso la elegí como el sitio de la observación.

Aunque el objetivo de este trabajo es comparar dos épocas diferentes y también dos dominios totalmente diferentes (no hablamos solo de dos étnicos diferentes, sino también de dos grandes religiones mundiales), el trabajo trata también de la historia de la dinastía Nazarí y de la guerra que terminó con la toma de Granada en el año 1492.

Como he mencionado antes, este tema no es tan conocido como otros capítulos de la historia de España, por eso me parecía muy importante describir en un par de páginas, no muy detalladas, la historia del emirato Nazarí, cómo se formó, cuáles fueron los emires más importantes y como eran los dos siglos y medio en el emirato nazarí. Sin saber esas informaciones antes de empezar a leer o estudiar la política, la economía, etc. es imposible, porque son temas que influyen mucho.

También me pareció importante dedicar un capítulo a la guerra entre el emirato Nasardo y la parte católica de la península Ibérica. El emirato desde sus principios ya estuvo en estado de guerra y así siguió hasta su fin en el año 1492. Nunca en los dos siglos y medio se firmó la paz. Los dos siglos y medio de la existencia del emirato Nazarí se caracteriza

por una serie de treguas, que se firmaban entre musulmanes y católicos por varias razones, como por ejemplo por la guerra de Castilla contra Portugal o por la peste, etc. Como el emirato casi siempre era el que necesitaba la tregua, tenía que pagar las parías que dependían mucho de los estados en cuales se encontraban los países.

El fin del emirato fue solo cuestión de tiempo, porque la política interior del emirato era caótica y faltaba confianza entre las personas más influyentes del estado. La política nazarí se caracteriza por las peleas por el trono entre los que tenemos, asesinatos, engaños y mucha falta de confianza. Los jefes del estado se pelean entre ellos y no son capaces de unirse contra el enemigo por lo tanto, no hay mucha posibilidad de ganar una guerra.

Sin embargo había épocas en que el emirato prosperaba. Los dos emires más conocidos son Yusuf I. y su hijo, Muhammad V. Durante sus reinados fueron las mejores épocas para el emirato. Los dos se caracterizaban por ser muy tolerantes por otras etnias y religiones. El arte y la arquitectura florecieron porque los dos emires los apoyaban mucho. Del reinado de Muhammad V. proviene la parte más famosa de la Alhambra, el patio de los leones, que caracteriza la tolerancia de Muhammad V., porque los doce leones señalan los doce ríos en Israel y los dos pisos que rodean el patio tienen un nombre cristiano, Dos hermanas, de la Biblia. Con esto Muhammad V. quería enseñar su tolerancia por otras dos religiones monoteísta.

El sistema político, gracias a los cambios tan a menudo de los emires no era lo suficiente estable para funcionar bien. El jefe del emirato era el emir que tenía uno o más “ayudantes” llamados visires. Los visires eran las personas más importantes en el estado después de emir. Los juicios eran independientes y juzgaron según el derecho musulmán sharía o sharía que se basa en El Corán.

La conquista cristiana cambió el sistema de política árabe al sistema similar al cristiano. Los cristianos y los musulmanes tenían los mismos derechos y eran juzgados según las mismas leyes árabes. Aunque las Capitulaciones de Granada prometieron dejar el sistema político árabe y juzgar a los musulmanes según sus propias leyes árabes. Este punto del tratado era según mi opinión imposible de realizar. Querer juzgar a una nación según dos leyes diferentes es una utopía.

Gracias a la conquista sucedieron muchos cambios en la población nazarita. Granada perdió muchos habitantes entre los cuales había muchos de los que mandaron en el estado, muchos eran sabios y artistas. Así Granada no perdió solo un gran número de sus habitantes sino sobre todo bajó el nivel cultural de los habitantes. Aunque a Granada inmigraban los cristianos del reino de los Reyes Católicos, las pérdidas nunca fueron compensadas y esto

también influyó en el sector económico.

Para la económica nazarita son muy importantes los negocios con los genoveses que compran muchos artículos al emirato empezando por las pasas terminando por la seda, (uno de los productos más importantes del emirato nazarí) y vendiendo lo que Granada necesitaba. Sobre todo el trigo que siempre hacía falta, ya que no se producía lo suficiente para todos los habitantes del emirato.

Cuando el emirato nazarí fue substituido por el reino de Granada, muchos sectores sufrieron cambios. Como uno de los cambios más importantes podemos mencionar el cambio en la producción de la seda, que era tan famosa por su calidad. Los cristianos tenían también la seda, la producción se centraba en Murcia y Valencia, pero la calidad era mucho peor, porque averiguaron como hacer el proceso más rápidamente y así era también más productivo, pero lo que sufrió fue la calidad. Para poner otro ejemplo podemos mencionar la producción del azúcar, su calidad después de la expulsión de los moriscos empeoró, porque hasta entonces siempre estaba en mano de los moriscos. Los cristianos no tenían experiencia con la producción del azúcar.

Hasta ahora parece, que la conquista trajo solo cosas negativas, pero cada acontecimiento siempre trae aspectos positivos. El positivo más grande que trajo la conquista, según mi opinión, es en el arte. Aunque algunos cambios nunca se ven en otros sectores, el arte siempre espeja todo, y no será diferente en este caso, pero en el caso de la conquista, los cambios que sucedieron fueron muy grandes y por eso esta época en el arte se caracteriza no solo por una nueva corriente artística, sino por cuatro. El renacimiento, el arte gótico, el arte barroco y el arte mudéjar.

El arte mudéjar creo que es lo mejor que trajo la conquista. Es una corriente absolutamente auténtica que no tiene comparación con ningún estilo artístico. Es el fruto de la unión de dos etnias totalmente diferentes, con la religión y las costumbres tan diferentes que nunca podrán asimilarse y ser una nación. Pero en el arte todo es posible. Ejemplos de esta corriente podemos ver sobre todo en España pero también hay ciertos ejemplos en la América Latina. Los focos más importantes del arte mudéjar son Toledo, Aragon, Sevilla y Granada, porque esas eran las áreas más pobladas de la población mudéjar.

Los Reyes Católicos y sus sucesores intentaban borrar el pasado árabe de la cara de la ciudad, porque querían castellanizar la ciudad y convertirla en la capital, pero como se puede ver en Granada no lo consiguieron en absoluto.

La conquista del emirato Nazarí fue muy importante no solo para la historia de España sino para la historia europea e incluso para la historia mundial, porque era la primera

respuesta, aunque no directa, al Imperio otomano que se estaba expandiendo muy rápidamente.

Resumé

Tato práce se zabývá tématem Konec maurské Granady. Práce začíná rokem 1232, kdy vzniká Nasrovský emirát, jehož prvním emírem se stává zakladatel dynastie Nasr, Muhammad ibn Yusuf ibn Nasr ibn al – Ahmar, a končí dobytím Granady Katolickými Veličenstvy, ne však přesně v roce 1492, kdy byla vydána poslední pevnost (Alhambra) v rukou arabů, ale počátkem XVI. století, protože práce si klade za úkol srovnat Nasrovskou Granadu s Granadou Katolických Veličenstev, poukázat na největší změny, které conquista přinesla a jaký vliv to mělo na politiku, ekonomiku a umění a obyvatelstvo.

Práce se věnuje také historii Nasrovského emirátu a dynastii Nasr, protože se domnívám, že bez předchozí znalosti událostí, které předcházely dobytí Granady, je nemožné zabývat se Nasrovskou politikou, ekonomikou a uměním.

Za dvě a půl století existence Nasrovského emirátu se na trůně vystříдалo více jak dvacet emírů a to mělo velký vliv na vnitřní politiku, která je charakteristická soupeřením o trůn, krvavými hádkami, vraždami a neschopností se dohodnout. Stát, který není schopný vyřešit vnitřní spory a sjednotit se proti nepříteli, nemá velké šance na výhru války. Politická nestabilita v emirátu značně přispěla k prohře, kterou utrpěl Nasrovský emirát od Katolických Veličenstev.

Roku 1492 byly uzavřeny mírové dohody, které měly regulovat život těch, kteří chtěli zůstat v Granadském emirátu, ale už pod nadvládou křesťanů. Smlouvy zaručovaly velké svobody, které byly dodržovány až do konce století, na začátku XVI. století se však objevily snahy naprosto vymazat arabskou historii z tváře města. Zbývající muslimové byli nuceni stát se křesťany, dodržovat jejich zvyky a asimilovat se tak do křesťanské společnosti.

Nejpozitivněji zapůsobila conquista na umění, protože právě tam se odrážejí všechny změny, které se ve společnosti dějí. Na přelomu XV. a XVI. století se setkáváme se čtyřmi novými uměleckými proudy, renesance, baroko, gotika a mudéjar.

Mudéjarské umění je dle mého názoru tím nejlepším, co conquista přinesla. V mudéjarském umění se skloubilo to, co ve společnosti byly neslučitelné. Kultura dvou naprosto odlišných etnik, křesťanů a muslimů.

Dobytí Nasrovského emirátu, posledního území, pod nadvládou Arabů, mělo nejen obrovský význam pro Iberský poloostrov, ale pro celou Evropu a svět, protože porážka Nasrovského emirátu byla první nepřímou odpovědí na nebezpečně se rozpínající Osmanskou říši.

Abstract

The present thesis deals with the end of Moorish Granada. The work starts in the year 1232, when the Emirate of Granada, also known as the Nasrid Kingdom of Granada, was established by its first emir Muhammad ibn Yusuf ibn Nasr, also known as *Al-Ahmar*, The Red, founder of the Nasrid dynasty; and it finishes with the taking of Granada by the Catholic Monarchs, Queen Isabella I of Castile and King Ferdinand II of Aragon. In any case, it doesn't limit itself to the moment when the last Arabic fort (the Alhambra) was taken, but it continues until early the 16th century, since the aim of this paper is the comparison of both Nasrid Granada and Catholic Granada.

This paper further deals with the history of the Nasrid Emirate and the Nasrid dynasty, since I deem it impossible to engage in the study of Nasrid society, economics and art without getting first a knowledge about the historical events previous to the taking of Granada.

During the 250 years of existence of the Nasrid Emirate, more than 20 emirs took a turn in power, being this the cause of instability in the political system. A kingdom which is not able to solve internal problems and to get united against the enemy cannot get big chances to win a war.

In 1492 Isabella and Ferdinand took the last fort, Alhambra, thus bringing an end to the process of Reconquista.

With the change of dominion came a lot of changes in society, economics and art. By the early 16th century four new artistic trends or cultural movements had come into life, the Renaissance, Baroque, Gothic and Mudéjar art.

Mudéjar art is a very authentic one, it is a combination of Arabic and Catholic culture, and it is possible to come across to it solely in Spain or Latin America.

The conquest of the Nasrid Emirate was not only important for the Iberian Peninsula, but also for Europe and the rest of the world, as long as it was the first response to the dangerous expansion of the Ottoman Empire.

BIBLIOGRAFIE

- ARIÉ, R. *El reino nazarí de Granada (1232 – 1492)*. Madrid: Mapfre 1992. ISBN: 84-710-0500-X
- BORRÁS, G.M. *La Alhambra y el Generalife*. Madrid: Grupo Anaya, 2003.
- BUENO PORCEL, P. *El Reino de Granada (de orígenes a 1936)*. Granada: Editorial Don Quijote, 2004. ISBN: 978-84-609-1249-1.
- CORTÉS PEÑA, A. L.; VINCENT, B. *Historia de Granada. III. La época moderna. Siglos XVI, XVII y XVIII.* : Granada: Editorial Don Quijote, 1986. ISBN: 84-7169-084-5.
- GALA, A. *Granada de los Nazaríes*. Sevilla: Fundación José Manuel Lara, 2006. ISBN: 84-96556-30-1.
- CHALUPA, J. *Stručná historie států Španělsko*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-478-4.
- IBN ABDULLÁH IBN ABDULMUTTALIB, M. *Korán*. Praha: Edice Academia, 2000. ISBN: 80-7309-992-6
- LADERO QUESADA, M. A. *Las guerras de Granada en el siglo XV*. España: Editorial Ariel, S.A., 2002. ISBN: 84-344-6667-8.
- LÓPEZ DE COCA CASTAÑER, J. E. *El reino de Granada en la Coca de los Reyes Católicos: repoblación, comercio y frontera. I*. Granada: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Granada, 1989. ISBN: 84-338-0994-6.
- LÓPEZ DE COCA CASTAÑER, J. E. *El reino de Granada en la Coca de los Reyes Católicos: repoblación, comercio y frontera. II. Comercio*. Granada: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Granada, 1989. ISBN: 84-338-0994-4.
- LÓPEZ DE COCA CASTAÑER, J. E.; PEINADO SANTAELLA, R.G.: *Historia de Granada. II. La Época Medieval (Siglos VIII-XV)*. Granada: Editorial Don Quijote, 1987.
- PELÁEZ ROVIRA, A. *El Emirato Nazarí De Granada En El Siglo XV: Dinámica Política Y Fundamentos Sociales De Un Estado Andalusi*. Granada: Editorial Universidad de Granada, 2009. ISBN: 978-84-338-4982-3.
- PALEÁZ ROVIRA, A. *Loja en el ámbito del poder político nazarí (siglo XV)*. Loja: Fundación Ibn al-Jatib de Estudios y Cooperación Cultural, 2009. ISBN: 978-84-934264-9-1.
- PIJOAN, J. *Dějiny umění. Díl IV*. Praha: Balios, 2000. ISBN: 80 – 242 – 0216 – 6.
- TORRES DELGADO, C. *El reino Nazarí de Granada (1482 – 1492). ¿Muerte o resurrección?* Granada: Ediciones Albaida, 1997. ISBN: 84-86521-38-6.

